

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Навчально-науковий інститут права
Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права**

До захисту в ЕК допустити
завідувач кафедри
інтелектуальної власності та інформаційного
права
д.ю.н., доц. Кодинець А.О.

_____ 2022 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему:
«Проблеми інтелектуальної власності в діяльності медіа»

студента 2 року навчання ОР «Магістр»
Групи № ____
заочної форми навчання
спеціальності: 081 «Право»
Івкіна Миколи Юрійовича

Науковий керівник:

_____
Доктор юридичних наук, професор
Заярний О.А.

Рецензент:

_____
_____
_____

Київ – 2022

ЗМІСТ

Магістерське завдання.....	3
Календарний план.....	4
Анотації.....	5
ВСТУП.....	7
Розділ 1. Теоретико-правові засади функціонування медіа в Україні.....	11
1.1. Поняття та структура медіа та значення інтелектуальної власності для його діяльності.....	11
1.2. Загальна характеристика законодавчого регулювання медіа в Україні та його співвідношення з законодавством про інтелектуальну власність.....	17
Висновки до Розділу 1.....	24
Розділ 2. Окремі особливості здійснення прав інтелектуальної власності в діяльності медіа.....	25
2.1. Особливості правового статусу суб'єктів у сфері медіа як суб'єктів права інтелектуальної власності.....	25
2.2. Межі здійснення немайнових та майнових прав інтелектуальної власності в сфері медіа.....	32
2.3. Особливості договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в діяльності медіа.....	40
Висновки до Розділу 2.....	47
Розділ 3. Проблемні аспекти захисту прав інтелектуальної власності в сфері медіа.....	49
3.1. Проблеми судового захисту прав інтелектуальної власності від порушень у діяльності медіа.....	49
3.2. Проблеми застосування позасудових форм захисту прав інтелектуальної власності в сфері медіа.....	60
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Науковий керівник:
д.ю.н., проф. Заярний О. А.

" ____ " _____ 2022 року

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ

Івкін Микола Юрійович, студент 2 року заочної форми навчання ОР
«Магістр», освітня програма «Інтелектуальна власність»,
вибірковий блок «ІТ-Право»

- 1. Тема роботи:** Проблеми інтелектуальної власності в діяльності медіа.
- 2. Термін подання роботи науковому керівникові для підготовки відгуку:** до 11.11.2022 року.
- 3. Робота виконується на базі:** ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- 4. Теоретичне завдання:** аналіз спеціальної юридичної наукової літератури, законодавства України, дослідження досвіду зарубіжних країн, міжнародної судової практики.
- 5. Практичне завдання:** розробка шляхів удосконалення законодавства України і практики його застосування щодо регулювання діяльності медіа.
- 6. Сфера застосування результатів роботи:** діяльність медіа, наукова діяльність, навчальний процес, правотворчість, правозастосовна діяльність.
- 7. Завдання вручено студентові:** 30 червня 2022 року.

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Науковий керівник:
д.ю.н., проф. Заярний О. А.

"___" _____ 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Івкін Микола Юрійович, студент 2 року заочної форми навчання ОР
«Магістр», освітня програма «Інтелектуальна власність»,
вибірковий блок «ІТ-Право»

Тема роботи: Проблеми інтелектуальної власності в діяльності медіа

№	Види робіт	План	Фактично
1.	Розробка плану роботи та його погодження науковому керівникові	до 20.09.2022	
2.	Підбір і опрацювання наукової літератури, нормативних актів та судової практики за темою роботи	до 30.09.2022	
3.	Підготовка першого розділу роботи та подання його на перевірку науковому керівникові	до 07.10.2022	
4.	Підготовка другого розділу роботи та подання його на перевірку науковому керівникові	до 17.10.2022	
5.	Підготовка третього розділу роботи та подання його на перевірку науковому керівникові	до 27.10.2022	
6.	Доопрацювання роботи на підставі зауважень наукового керівника	до 31.10.2022	
7.	Підготовка висновків до роботи	до 02.11.2022	
8.	Підготовка остаточного варіанту роботи та її технічне оформлення	до 07.11.2022	
9.	Підготовка реферату та анотацій	до 09.11.2022	
10.	Подання роботи на кафедру	до 11.11.2022	

Студент

Микола Івкін

Анотація

Івкін М.Ю. *Проблеми інтелектуальної власності в діяльності медіа.*

Магістерська робота. Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ключові слова: засоби масової інформації, медіа, суб'єкт у сфері медіа, права інтелектуальної власності, авторські та суміжні права, розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, судовий захист прав інтелектуальної власності, позасудові форми захисту прав.

Магістерська робота присвячена дослідженню проблематики здійснення та захисту прав інтелектуальної власності у діяльності медіа. Так, приділяється увага поняттю та сутності медіа, еволюції законодавчого регулювання медіа (засобів масової інформації) в Україні, а також значення інтелектуальної власності для діяльності медіа. Крім того, досліджуються більш специфічні аспекти обраної теми, такі як особливості суб'єктного складу, об'єктів та змісту правовідносин щодо створення, використання та розпоряджання об'єктами інтелектуальної власності у сфері медіа. Не менш суттєва увага приділяється дослідженню проблем як судової, так і позасудових форм захисту прав інтелектуальної власності та специфіки їх застосування у спорах, пов'язаних з діяльністю медіа. Результатом дослідження є сформульовані авторські підходи до вирішення окремих теоретичних питань інтелектуальної власності в діяльності медіа, а також пропозиції щодо вдосконалення чинного та перспективного правового регулювання відповідних правовідносин.

Summary

M. Ivkin. Problems of intellectual property in media activity. Master thesis.
Department of of intellectual property and information law at Educational and Scientific Institute of Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Keywords: mass media, media, media entity, intellectual property rights, copyright and related rights, disposal of intellectual property rights, judicial protection of intellectual property rights, extrajudicial forms of rights protection.

The master's thesis is devoted to the study of the problems of the performance and protection of intellectual property rights in media activities. Thus, attention is paid to the concept and essence of media, the evolution of legislative regulation of media (mass media) in Ukraine, as well as the importance of intellectual property for media activity. In addition, more specific aspects of the chosen topic are investigated, such as the features of the subjects, objects, and content of legal relations regarding the creation, use and disposal of intellectual property objects in the media sphere. No less significant attention is paid to the study of the problems of both judicial and extrajudicial forms of protection of intellectual property rights and the specifics of their application in disputes related to media activities. The result of the research is the formulated author's approaches to solving certain theoretical issues of intellectual property in media activity, as well as a few proposals for improving the current and prospective legal regulation of the relevant legal relations.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Діяльність медіа, або засобів масової інформації, завжди знаходиться у фокусі уваги як з боку суспільства загалом, так і з боку наукової спільноти, в тому числі і юридичної. Проте найчастіше, говорячи про діяльність медіа, дослідники фокусують увагу на дотримання в такій діяльності стандартів свободи слова і поваги до прав людини, ролі медіа в формуванні демократичного суспільства, відповідальності медіа за поширення дезінформації та шкідливого контенту тощо.

В той самий час, в своїй повсякденній діяльності, суб'єктами у сфері медіа постійно використовуються і створюються об'єкти права інтелектуальної власності, і подекуди характер правовідносин зі здійснення та захисту таких прав саме в сфері медіа є досить специфічним. При цьому вітчизняне законодавство у сфері медіа, хоча і є досить розгалуженим і деталізованим, не можна вважати взірцевим – хоча б з огляду на відсутність єдиного закону про медіа, ба навіть легального визначення даного поняття, а також зважаючи на досить невелику кількість правових норм, які відображали би специфіку правовідносин інтелектуальної власності в діяльності медіа. Здебільшого такі правовідносини регулюються загальними нормами щодо авторського та суміжних прав, інших об'єктів права інтелектуальної власності, які не здатні в повній мірі врахувати специфіку діяльності медіа.

Крім того, 30 серпня 2022 року Верховною Радою України в першому читанні прийнято проект Закону «Про медіа», який покликаний бути фундаментальним законодавчим актом в сфері медіа, зокрема, нарешті надаючи визначення низці ключових для даного ринку понять, в тому числі і, власне, поняттю «медіа», а також вперше у вітчизняній практиці поширюючи правове регулювання на сферу онлайн-медіа. Серед іншого, зазначений проект закону містить і деякі норми, що стосуються специфіки здійснення та захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа, які потребують дослідження.

При цьому рівень уваги представників науки права інтелектуальної власності як до чинного законодавства у сфері медіа, так і до вищезазначеного законопроекту, є, на нашу думку, недостатнім.

Вищенаведене у своїй сукупності обумовлює актуальність даної магістерської роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є проведення ґрунтовного дослідження особливостей здійснення та захисту прав інтелектуальної власності в діяльності медіа, виявлення проблем чинного правового регулювання та правозастосування у відповідній сфері, а також вироблення власних теоретичних позицій та шляхів подолання існуючих недоліків у законодавстві та практиці його застосування.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлені наступні **завдання:**

- дослідити поняття та структуру медіа та значення інтелектуальної власності для його діяльності;
- охарактеризувати сучасне законодавче регулювання медіа в Україні та його співвідношення з законодавством про інтелектуальну власність;
- з'ясувати особливості правового статусу суб'єктів у сфері медіа як суб'єктів права інтелектуальної власності;
- дослідити межі здійснення немайнових та майнових прав інтелектуальної власності в сфері медіа;
- проаналізувати особливості договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в діяльності медіа;
- виявити проблемні аспекти судового захисту прав інтелектуальної власності від порушень у діяльності медіа;
- охарактеризувати проблеми застосування позасудових форм захисту прав інтелектуальної власності в сфері медіа;
- надати пропозиції та рекомендації щодо удосконалення правового забезпечення в досліджуваній сфері.

Теоретичною основою дослідження слугують праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених в галузі цивільного права, права інтелектуальної власності,

цивільного та господарського процесів та інших галузей права, а також представників інших наук, дотичних до питань функціонування медіа, як, зокрема: Г.О. Андрошук, К.О. Афанасьєва, Т.М. Вахонєва, І.В. Зайцева-Калаур, В. Ковалевський, А.О. Кодинець, В.К. Конах, В.В. Луць, О.О. Мацкевич, Н.М. Мироненко, О.П. Орлюк, М.В. Паладій, І.Г. Побірченко, М.Ю. Потоцький, Д.В. Проценко, І.О. Ромащенко, О.Д. Святоцький, Н.В. Троцюк, А.С. Штефан, М. McLuhan, V. Crosbie та інших.

Нормативною основою роботи є Конституція України, міжнародні договори, які є частиною законодавства України, Цивільний кодекс України, Цивільний та Господарський процесуальні кодекси України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про інформацію», інші закони України, які стосуються як питань інтелектуальної власності, так і питань діяльності засобів масової інформації, підзаконні нормативно-правові акти та акти законодавства Європейського Союзу та окремих держав-членів ЄС, а також проєкт Закону «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020).

Емпіричною основою магістерської роботи є судова практика та керівні роз'яснення вищих судових інстанцій, а також Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації, надані уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності.

Об'єктом дослідження є правовідносини щодо здійснення та захисту прав інтелектуальної власності в діяльності медіа.

Предметом дослідження є нормативно-правові акти (включаючи міжнародні договори та інші акти), які регулюють діяльність медіа, здійснення та захист прав інтелектуальної власності, а також вітчизняна та зарубіжна наукова література та практика правозастосування.

Методологічна основа дослідження. Методи дослідження обрані відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Підґрунтям методології дослідження даної роботи є загальнонаукові та спеціальні наукові методи пізнання. Зокрема, застосування історичного методу дозволило

здійснити аналіз процесу розвитку вітчизняного законодавства про медіа (засоби масової інформації), а також становлення наукових поглядів в Україні та за кордоном на поняття та сутність медіа. Системний метод надав змогу дослідити систему законодавчого регулювання діяльності засобів масової інформації та виявити її недоліки. Порівняльно-правовий метод використовувався як для порівняння загального і спеціального в правовому регулюванні здійснення та захисту прав інтелектуальної власності загалом та в діяльності медіа, так і для аналізу змін до законодавства, запропонованих у проекті Закону «Про медіа». Метод юридичного аналізу надав можливість охарактеризувати окремі положення Конституції України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право і суміжні права», інших кодифікованих та некодифікованих законів, підзаконних актів тощо. Методи моделювання та аналізу надали змогу припустити подальші тенденції розвитку правового регулювання питань інтелектуальної власності в діяльності медіа з урахуванням можливого прийняття Закону України «Про медіа».

Структура роботи обумовлена метою та завданнями дослідження і складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел (63 джерела). Повний обсяг роботи складає 80 сторінок (з врахуванням додатків на 4 сторінках та списку використаних джерел на 7 сторінках).

Розділ 1. Теоретико-правові засади функціонування медіа в Україні

1.1. Поняття та структура медіа та значення інтелектуальної власності для його діяльності

Дослідження проблематики, пов'язаної з тими чи іншими аспектами використання об'єктів права інтелектуальної власності в діяльності медіа, перш за все, потребує з'ясування змісту самого поняття «медіа» - причому не лише з точки зору його нормативних визначень (яких, власне кажучи, в чинному законодавстві України наразі немає), а й з теоретичної точки зору, не обмежуючись виключно юридичною наукою, позаяк саме поняття «медіа» є міждисциплінарним, а також відносно новим принаймні для вітчизняної науки. З огляду на зазначене, почати дослідження обраної теми варто зі з'ясування поняття «медіа», його структури, а також з визначення того, яким саме чином інтелектуальна власність впливає на діяльність медіа.

Так, перш за все варто зазначити, що саме поняття «медіа» в світовій науковій думці з'явилося відносно нещодавно – цей термін був вперше використаний у 1954 році медіадослідником Торонтської школи комунікації М. Маклюеном та до кінця 60-х років ХХ ст. набув поширення в усіх англomовних країнах¹. Так, за Маклюеном, медіа - це дуже широка категорія, яка включає в себе друковане слово, пресу, телефон, телеграф, радіо, кіно, телебачення, комікси, ігри, рекламні оголошення тощо² – іншими словами, все, що пов'язано з комунікаційною дією. У свою чергу, залежно від форми, через яку медіа здійснюють комунікацію із споживачем інформації, їх традиційно розділяють на «мас-медіа» і «директ-медіа». До директ-медіа (прямих медіа) відносять такі, які здійснюють пряму комунікацію із споживачем, до них відносяться пошта, телефон, факс та інші. Під «мас-медіа» в науковій думці

---

¹ Каплуненко В. О., Бондаренко С. В. Основні підходи до визначення поняття «соціальні медіа» (огляд зарубіжних та вітчизняних досліджень). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9274/9218>

² Marshall McLuhan Understanding Media: The extensions of man. Mode of access: <https://designopendata.files.wordpress.com/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf> - P. 30-31.

розуміють сукупність методів та засобів, за допомогою яких централізовані постачальники передають, розповсюджують та розподіляють інформацію та інші форми символічної комунікації численній, різномірній і географічно розсіяній аудиторії³.

В більш сучасному розумінні, під поняттям «медіа» все ж більше мається на увазі саме «мас-медіа». Зокрема, В. Ковалевський визначає його як сукупність специфічних засобів опосередкування, які містять у собі засоби візуальної та аудіальної комунікації, та зазначає, що формалізованими типами медіа є засоби масової інформації й комунікації, які можна диференціювати за характеристиками носія на друковані (газети і журнали) та електронні ЗМІ, до яких відносять телебачення, радіо та Інтернет⁴.

Подібним чином поняття «медіа» визначається, зокрема, і в єдиному існуючому в Україні нормативно-правовому визначенні (втім, поки що лише на рівні проекту Закону) - проект Закону України «Про медіа» надає медіа таке визначення: медіа (засіб масової інформації) – це засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, яке періодично чи регулярно виходить в світ під редакційним контролем та постійною назвою в якості індивідуалізуючої ознаки; в свою чергу, «масова інформація» - це інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб⁵. Отже, в розумінні вітчизняного законодавства медіа не включає в себе пряму комунікацію з заздалегідь обмеженим колом споживачів інформації шляхом, наприклад, особистого листування чи телефонних розмов.

Відсутність вітчизняного нормативного визначення медіа (так само, як і незначна кількість доктринальних його дефініцій) цілком логічно пояснюється тим, що для української науки, і не лише юридичної, як радянської, так і пострадянської доби більш традиційним було поняття «засоби масової інформації» - власне, традиційним воно залишається і дотепер, адже, як бачимо,

---

³ Конах В.К. Виникнення та еволюція поняття «медіа-простір» в науковій думці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/download/689/729>

⁴ Ковалевський В. Сучасний стан і тенденції розвитку медіа-сфери України / В. Ковалевський // Політичний менеджмент. — 2009. — № 5(38). — С. 109-119. — С. 109.

⁵ Проект Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020). Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353

навіть у новому, згаданому нами вище проєкті Закону України «Про медіа» поняття «медіа» і «засіб масової інформації» вживаються як рівнозначні.

Так, зокрема, у прийнятому ще до набуття Україною незалежності Законі СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 12 червня 1990 року під засобами масової інформації розумілися «газети, журнали, теле- і радіопрограми, кінодокументалістика, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації»⁶ - втім, як бачимо, саме поняття «ЗМІ» в даному законодавчому акті радянської епохи визначено не було, позаяк законодавець обмежився лише переліком, до того ж невичерпним, ЗМІ.

Першим законодавчим актом незалежної України, який оперував поняттям «засоби масової інформації», став прийнятий 2 жовтня 1992 року Закон України «Про інформацію», який, втім, на момент прийняття також не містив власне визначення ЗМІ, обмежуючись лише переліком конкретних аудіовізуальних та друкованих ЗМІ. Однак, в редакції 2011 року відповідне визначення у Законі вже з'явилося – так, відповідно до статті 22, засобами масової інформації іменуються засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації; а масовою інформацією - інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб⁷. Як бачимо, в цілому визначення медіа, яке пропонується проєктом Закону «Про медіа», концептуально не змінює зміст самого поняття, хоч і є більш деталізованим – а отже, можемо констатувати, що в розумінні вітчизняного законодавства поняття «медіа» і «засоби масової інформації» є більшою мірою тотожними.

Тим не менш, сучасна світова практика все ж більше оперує саме поняттям «медіа» як значно більш сучасним та всеохопним. Зокрема, можна навести як приклад прийняті 21 вересня 2011 року Комітетом міністрів Ради Європи Рекомендації державам-учасницям CM/Rec(2011)7 про нове визначення медіа, у якому Комітет міністрів рекомендував державам-учасницям, серед іншого, прийняти нове широке визначення медіа, яке охоплюватиме усіх дійових осіб,

---

⁶ Закон СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 12.06.1990 № 1552-I // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1990, № 26, ст.492

⁷ Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650

залучених у виробництво та поширення, поширюючись на потенційно велику чисельність громадян, контент (наприклад, інформація, аналіз, коментар, думка, освіта, культура, мистецтво та розваги в текстовій, аудіо, візуальній, аудіовізуальній чи іншій формі) та прикладні програми, які створюються з метою сприяння інтерактивним засобам масової інформації (наприклад, соціальним мережам) або іншим масштабним інтерактивним видам діяльності на основі контенту (наприклад, онлайн-іграм), зберігаючи при цьому (в усіх таких випадках) редакційний контроль або нагляд над контентом⁸.

Варто визнати, що саме останнє з наведених понять «медіа» є найбільш відповідним сучасним тенденціям розвитку «нових» медіа, які не обмежуються традиційним розумінням ЗМІ, а до певної міри включають в себе і медіа-активність фізичних осіб, що не є професійними учасниками медіаринку, проте обсяг аудиторії та ступінь впливу на неї яких дозволяє називати їх так званими «лідерами думок». Тим не менш, зважаючи на наявність офіційного визначення медіа, нехай і поки що на рівні законопроекту, слід послуговуватись саме таким розумінням медіа – як результату діяльності професійної та урегульованої, та з обов'язковою наявністю редакційного контролю. А отже, слід погодитись, що за такого розуміння під медіа ми розуміємо передусім традиційні медіа – друковані ЗМІ, телебачення та радіомовлення – та «нові» медіа, які доводять свій контент до кінцевого споживача через Інтернет, включаючи соціальні мережі.

Стосовно «нових медіа», варто також зазначити, що підходи до розуміння даного поняття також є неоднозначними – так, наприклад, відповідно до визначення, наданого Канадською радіотелевізійною і телекомунікаційною комісією, ними є будь-яка медіа-продукція, що є інтерактивною та розповсюджується цифровими методами⁹. Дещо більш звуженим, і, на нашу думку, точнішим видається визначення, надане В. Кросбі у роботі «Що таке нові медіа?»: нові медіа – це тип комунікації «від багатьох багатьом», на противагу

---

⁸ Recommendation CM/Rec(2011)7 of the Committee of Ministers to member states on a new notion of media. Mode of access: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2011-7-of-the-committee-of-ministers-to-member-states/native/168073fd92>

⁹ Стройко І. Що є новими медіа? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uba.ua/documents/text/Stroyko_Iryna.pdf

мас-медіа, де комунікація здійснюється «від одного багатьом»¹⁰ - що дозволяє відокремити інтерактивну аудіовізуальну продукцію, яка, втім, продукується централізовано, інформаційними агенціями чи іншими медіа-організаціями, від активності в тих-таки соціальних мережах, яка і є, на нашу думку, найбільш відповідною поняттю «нові медіа».

Повертаючись до поняття «медіа», враховуючи наявні як нормативні, так і доктринальні визначення, можна надати таке двокомпонентне бачення структури медіа: традиційні медіа, або ж традиційні ЗМІ – друковані та аудіовізуальні – та «нові медіа»: Інтернет-видання, а також, з певною пересторогою – медіа-активність користувачів соціальних мереж (хоча з приводу останніх варто зауважити, що, наприклад, проектом Закону України «Про медіа», а саме його статтею 2, прямо вказується, що цим Законом не регулюється поширення масової інформації фізичними особами, які не діють як медіа (не є суб'єктами у сфері медіа)¹¹.

Що ж стосується значення інтелектуальної власності для діяльності сучасних медіа, слід передусім зазначити, що суб'єкти у сфері медіа є одночасно творцями та споживачами об'єктів інтелектуальної власності. Отже, з одного боку, в діяльності медіа повсякчас використовуються результати творчої діяльності інших осіб - зокрема, як справедливо звертається увага у Рекомендаціях щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації, розміщених на веб-сайті Мінекономрозвитку, засоби масової інформації здійснюють публічне сповіщення аудіовізуальних творів та аудіовізуальної інформації, опублікування статей, заміток, інтерв'ю, оглядів, малюнків, творів художнього дизайну, фотографічних творів тощо – які є об'єктами авторського права та (або) суміжних прав, а первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору¹². А отже, в цій частині суб'єкти

---

¹⁰ V. Crosbie. What is New Media? / Mode of access: https://www.academia.edu/37596635/What_is_New_Media_April_27_2004_

¹¹ Проект Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020). Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353

¹² Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b->

у сфері медіа повсякчас є потенційними порушниками прав інтелектуальної власності.

З іншого боку, контент, який створюється медіа, в більшості випадків (окрім прямо передбачених Законом України «Про авторське право і суміжні права» винятків) сам по собі є об'єктом прав інтелектуальної власності, і потребує захисту, у деяких випадках – досить специфічного. Наприклад, така специфіка може стосуватись захисту такого об'єкта авторських прав, як телеформат – досить тривалий час вітчизняна судова практика прирівнювала телеформат до ідеї чи концепції, а не до форми вираження аудіовізуального твору (телепрограми), а ідея, як впливає з положень статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», не є об'єктом правової охорони¹³ (хоча певні винятки з такого підходу у національній судовій практиці є, про що детальніше буде зазначено у останньому розділі даного магістерського дослідження).

Зважаючи на зазначене, дослідження проблематики здійснення та захисту прав інтелектуальної власності у діяльності медіа має здійснюватись з урахуванням вищезазначеного дуалізму статусу суб'єктів у сфері медіа як суб'єктів права інтелектуальної власності (дослідженню якого також буде присвячено окремий розділ магістерської роботи).

6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true

¹³ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

1.2. Загальна характеристика законодавчого регулювання медіа в Україні та його співвідношення з законодавством про інтелектуальну власність

Як вже зазначалось в межах попереднього підрозділу дослідження, 30 серпня 2022 року Верховною Радою України було прийнято в першому читанні проєкт Закону України «Про медіа», прийняття якого є давно очікуваною подією як з точки зору євроінтеграційних зобов'язань України як сторони Угоди про асоціацію з ЄС, а з недавніх пір – і країни-кандидата на членство в ЄС, так і з точки зору упорядкування законодавчого регулювання медіаринку загалом. Крім того, певні зміни зазначений проєкт Закону пропонує і до правового регулювання відносин, що виникають стосовно об'єктів авторського права у діяльності медіа – що зумовлює актуальність дослідження окремих його норм і з точки зору права інтелектуальної власності.

Проте, перш ніж проаналізувати відповідні норми вказаного законопроєкту, варто зазначити, що станом на сьогодні законодавство, що регулює діяльність медіа, в тому числі і їх участь у відносинах щодо об'єктів інтелектуальної власності, є достатньо розгалуженим та багаторівневим. Так, передусім слід звернути увагу на дотичні до питань інтелектуальної власності норми Конституції України – зокрема, норми статей 41 та 54 Основного Закону (у ст. 41 декларується право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності. У ст. 54 проголошується свобода літературної, наукової технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності¹⁴).

Крім того, питань інтелектуальної власності, в тому числі й специфіки здійснення та захисту прав інтелектуальної власності в діяльності медіа, стосується низка міжнародних договорів – передусім, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Конвенція про заснування ВОІВ, Угода ТРІПС та інші. Зокрема, ст. 2 Конвенції про заснування ВОІВ до поняття

---

¹⁴ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

«інтелектуальної власності» відносить права, що стосуються, зокрема, літературних, художніх і наукових творів, а також – що є важливим в контексті обраної теми дослідження - права програм ефірного мовлення¹⁵. Варто також звернути увагу на норму п. 1 ст. 2 Бернської конвенції, яка дає відкрите визначення терміну «літературні і художні 39 твори», що «охоплює всі твори у сфері літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені» (п. 1 ст. 2), та подано «невичерпний» список видів творчості, що можуть підлягати охороні¹⁶ - що дає можливість застосовувати Бернську конвенцію для охорони авторських прав на нові види творів, зокрема електронні публікації¹⁷.

Що стосується законодавчого регулювання питань інтелектуальної власності в діяльності медіа, то основою правового регулювання відносин інтелектуальної власності, в тому числі і в діяльності медіа, безумовно, є Книга 4 Цивільного кодексу України та спеціальні закони – передусім, Закон України «Про авторське право і суміжні права». В той самий час, зазначені акти не містять норм, що регулювали б ті чи інші аспекти специфіки відносин інтелектуальної власності в діяльності медіа (засобів масової інформації) – як Книга 4 ЦК, так і Закон України «Про авторське право і суміжні права» згадують про ЗМІ лише в контексті спеціальних способів захисту порушених авторських та суміжних прав, наводячи серед них право суб'єкта, якому порушенням його авторських прав нанесена шкода, вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень

---

¹⁵ Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169.

¹⁶ Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів / ВО інтелектуальної власності; Конвенція, Міжнародний документ від 24.07.1971 р. Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

¹⁷ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна ; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 38.

(стаття 432 ЦКУ¹⁸, стаття 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права»¹⁹)

Тож, говорячи безпосередньо про правове регулювання медіа, до нього належать передусім багаточисленні закони стосовно різних галузей діяльності ЗМІ, серед яких – Закони України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про рекламу», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про науково-технічну інформацію» та інші²⁰.

Втім, зазначені закони переважно містять незначний масив норм, що стосуються питань інтелектуальної власності загалом і, зокрема, авторського права, обмежуючись здебільшого відсильними або бланкетними нормами. Так, для прикладу, статтею 4 Закону України «Про рекламу» передбачається, що використання у рекламі об'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється відповідно до вимог законодавства України про авторське право і суміжні права²¹. Іншим подібним прикладом є стаття 47 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», відповідно до якої «використання програм чи передач інших телерадіоорганізацій здійснюється відповідно до Закону України «Про авторське право та суміжні права»²². Нарешті, відповідно до статті 41 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» порушенням законодавства України про друковані засоби масової інформації є порушення законодавства з питань інтелектуальної власності»²³.

---

¹⁸ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

¹⁹ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

²⁰ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна Вячеславівна ; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 45.

²¹ Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 39, ст. 181

²² Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 10, ст. 43.

²³ Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 1, ст. 1.

Таким чином, загалом слід погодитись із І.В. Зайцевою-Калаур стосовно того, що у разі виникнення темпоральних та ієрархічних колізій між нормами різних законів, що регламентують діяльність ЗМІ, та нормами Закону України «Про авторське право і суміжні права» в питаннях, що так чи інакше стосуються відносин інтелектуальної власності за участі ЗМІ, пріоритет належатиме останньому, виходячи з принципу *specialia generalibus derogant* (спеціальний закон має перевагу перед загальним)²⁴. Проте така фрагментарність законодавства, яке регулює діяльність медіа, відносно питань інтелектуальної власності, не завжди може бути вирішена відсилкою до спеціального Закону. Зокрема, суттєвим недоліком чинного законодавства про медіа (окрім того, що воно, власне, не містить визначення поняття «медіа» як такого) є неможливість поширення його у повній мірі на електронні медіа, і в тому числі – на так звані «нові» медіа (зокрема, соціальні мережі) – а отже, в тому числі і складність запобігання порушенням законодавства про захист авторського права з боку таких суб'єктів медіаринку, оскільки, на відміну від друкованих ЗМІ, телебачення та радіомовлення, «нові» медіа залишаються поза зоною впливу відповідних державних регуляторів, що позбавляє суб'єкта потенційно порушуваних ними авторських прав можливості захисту своїх прав не лише в судовому порядку, а й, приміром, шляхом звернення до Національної ради з питань телебачення та радіомовлення.

В той самий час, прийнятий нещодавно у першому читанні проєкт Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020) не лише стає довгоочікуваним єдиним законом, який регулює правовий статус усіх засобів масової інформації, і не лише вводить у законодавство термін «медіа», а й вперше надає нормативне визначення «онлайн-медіа», визначаючи його як «медіа, що регулярно поширює інформацію у текстовій, аудіо, візуальній чи іншій формі у електронному (цифровому) вигляді за допомогою мережі Інтернет

---

²⁴ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна ; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 43.

на власному веб-сайті або власній сторінці на платформі спільного доступу до інформації»²⁵.

При цьому важливо враховувати, що в той самий час статтею 2 законопроекту прямо вказується, що ним не регулюється поширення масової інформації фізичними особами, які не діють як медіа (не є суб'єктами у сфері медіа)²⁶ – тобто, активність фізичних осіб у тих-таки соціальних мережах, незалежно від обсягу їх аудиторії, якщо вони не відповідають критеріям медіа, в тому числі й активність, яка порушує авторські права третіх осіб, не підпадатиме під регулювання зазначеного Закону. Тим не менш, в будь-якому разі сама поява у вітчизняному правовому полі поняття «онлайн-медіа» і поширення на них відповідальності за свій контент, яка до цього була властива лише друкованим ЗМІ та телерадіокомпаніям, вже є значним кроком уперед – у тому числі й в контексті захисту авторських прав в медіапросторі.

Проте більш цінними в контексті нашого дослідження є положення проекту Закону України «Про медіа», які напряду стосуються питань використання об'єктів авторського права та суміжних прав та захисту прав та інтересів суб'єктів таких прав. Так, зокрема, в цьому контексті, як одну з новел законопроекту, які мають позитивно спрацювати на захист прав інтелектуальної власності, слід відмітити положення частини п'ятої статті 22 проекту Закону, відповідно до якої провайдер аудіовізуальних сервісів зобов'язаний укласти договори щодо використання об'єктів авторського права і суміжних прав (ліцензійний договір) з правовласниками телеканалів або радіоканалів до надання їх користувачеві²⁷.

Крім того, слід звернути увагу також на імперативну вимогу до провайдерів платформ спільного доступу до відео передбачати в умовах користування сервісом платформи спільного доступу до відео заборону на поширення користувацької інформації, яка порушує вимоги законодавства про авторське право та суміжні права, яка міститься в статті 23 проекту Закону. Як

---

²⁵ Проект Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020). Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

ззначає з цього приводу В. Мієнко, основною метою існування такої норми є заборона поширення реклами на численних піратських онлайн-кінотеатрах, які є одними з головних порушників прав інтелектуальної власності в Інтернеті – і така норма може бути корисною, оскільки обмеження розміщення реклами на піратських ресурсах буде призводити до зменшення їх фінансування, а відтак на певному етапі може бути втрачений сенс існування такого ресурсу і, таким чином, зменшено вплив та розповсюдження піратського контенту²⁸.

В той самий час, з менш позитивного боку, на нашу думку, слід відмітити норму п. 29.14 Прикінцевих положень законопроекту, якою пропонується, зокрема, виключити з Закону України «Про авторське право і суміжні права» частину третю статті 13²⁹ - відповідно до якої, за чинної редакції, авторське право на інтерв'ю є співавторством – співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка його взяла; а опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю³⁰.

З цього приводу варто зауважити, що з точки зору теорії права інтелектуальної власності, інтерв'ю є публіцистичним твором, який регулюється загальними нормами авторського права – що означає в тому числі те, що будь-яке використання такого твору – а опублікування є різновидом використання – має здійснюватись за згодою усіх його співавторів³¹.

Як вбачається, логіка запропонованого законопроектом виключення зазначеного положення зі статті 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» могла полягати в розширенні можливостей засобів масової інформації вільно поширювати інформацію, отриману від представників суб'єктів владних повноважень та іншу інформацію, що має суспільне значення. Як зазначає з цього приводу О.О. Мацкевич, практика Європейського суду з прав

---

²⁸ Мієнко В. Захист прав інтелектуальної власності і боротьба з піратством – що пропонує законопроект про медіа. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.nrada.gov.ua/zahyst-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-borotba-z-piratstvom-shho-proponuye-zakonoprojekt-pro-media/>

²⁹ Проект Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020). Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353

³⁰ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

³¹ Мацкевич О.О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О.О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с.

людини та інші міжнародні стандарти щодо діяльності засобів масової інформації дійсно надають останнім достатньо високий рівень свободи вираження думок і критики політичних діячів, та передбачають, що публічні особи мають дещо менший імунітет щодо поширення інформації відносно них, ніж звичайні люди. А отже, дійсно може йтися про виняток з права автора на інтерв'ю, коли інтерв'ю відбувається з публічною особою та є суспільно важливим³².

Проте, як видається, за чинного підходу авторів проекту Закону «Про медіа» особа, яка дає інтерв'ю, незалежно від того, чи є вона публічним діячем, чи ні, невинувато позбавляється свого права як співавтора такого інтерв'ю, а отже, як немайнових, так і майнових прав інтелектуальної власності. З огляду на це, ми вважаємо, що зазначене положення слід виключити з Прикінцевих положень законопроекту № 2693-д при підготовці вказаного проекту до другого читання.

---

³² Мацкевич О.О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О.О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с.

Висновки до Розділу 1

1. Стосовно поняття та структури медіа, слід підсумувати, що станом на сьогодні єдина легальна дефініція поняття «медіа» міститься в прийнятому в першому читанні проекті Закону України «Про медіа», проте загалом поняття «медіа» є тотожним поняттю «засоби масової інформації», яке є більш розповсюдженим у вітчизняній практиці, та включає в себе так звані «традиційні» медіа, або ж традиційні ЗМІ – друковані та аудіовізуальні – та «нові медіа»: Інтернет-видання, а також, з певною пересторогою – медіа-активність користувачів соціальних мереж.

2. Станом на сьогодні правове регулювання діяльності медіа в Україні характеризується певною неузгодженістю та фрагментарністю через відсутність базового закону в даній галузі (Закон України «Про інформацію» все ж регулює більш широкий спектр правовідносин, ніж власне діяльність медіа). З огляду на це, потенційне прийняття Закону України «Про медіа» у другому читанні та в цілому стане важливим кроком для комплексного, повного та більш відповідного кращим європейським практикам регулювання медіаринку, в тому числі і з точки зору захисту авторського права та суміжних прав у діяльності медіа, в тому числі і з огляду на окремі його норми, які запроваджують додаткові порівняно з чинним на сьогодні законодавством гарантії дотримання таких прав з боку, наприклад, інтернет-провайдерів чи провайдерів платформ спільного доступу до відео – хоча, в той самий час, проєкт Закону ще потребує подальшого доопрацювання, зокрема, в частині відмови законодавця від внесення запропонованих ним змін в частині співавторства на інтерв'ю.

Розділ 2. Окремі особливості здійснення прав інтелектуальної власності в діяльності медіа

2.1. Особливості правового статусу суб'єктів у сфері медіа як суб'єктів права інтелектуальної власності

З'ясувавши в межах попереднього розділу роль об'єктів інтелектуальної власності – передусім об'єктів авторського та суміжних прав – у діяльності медіа, слід також приділити увагу дослідженню суб'єктів правовідносин, пов'язаних зі створенням та використанням таких об'єктів у медіапросторі, тим більше, що, зважаючи на загалом творчий характер діяльності більшості представників медійних професій, коло таких суб'єктів є досить різноманітним.

При цьому починати виклад даного питання слід з того, що чинне законодавство у сфері діяльності медіа (засобів масової інформації) загалом не дає чіткої відповіді, хто є суб'єктами такої діяльності, оскільки, хоча більшість актів законодавства в даній галузі визначає засіб масової інформації як форму поширення інформації, або ж як об'єкт правовідносин, окремі закони визначають як суб'єкта власне сам засіб масової інформації. Так, наприклад, відповідно до статті 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації визначається як «організація, яка надає для масового приймання споживачами аудіовізуальну інформацію, передану у вигляді електричних сигналів і прийняту за допомогою побутових електронних пристроїв»³³ - тобто, як конкретна юридична особа, суб'єкт відповідних правовідносин.

Водночас, наприклад, відповідно до статті 1 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» друкованими ЗМІ (пресою) є видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну

---

³³ Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 10, ст. 43

реєстрацію³⁴ - тобто, друкований ЗМІ є об'єктом, а не суб'єктом правовідносин у сфері медіа. Як засіб поширення інформації визначає ЗМІ вже згадуваний нами раніше Закон України «Про інформацію» (стаття 22)³⁵.

Нарешті, якщо звернутись до основного акта цивільного законодавства – Цивільного кодексу України – то у статті 227 міститься положення, яке закріплює право фізичної особи на відповідь та на спростування недостовірної інформації у порядку, визначеному законом, у тому друкованому засобі масової інформації, у якому порушено її особисті немайнові права – або в іншому засобі масової інформації, якщо відповідь та спростування у тому ж засобі масової інформації є неможливими у зв'язку з його припиненням³⁶. Тобто, в ЦКУ термін «засоби масової інформації» також розуміється передусім як форма поширення інформації – хоча в той самий час не можна не звернути увагу, що ЦКУ при цьому оперує терміном «припинення» ЗМІ, який в термінології Кодексу є характерним передусім для юридичної особи.

Зважаючи на означену відсутність єдності актів законодавства у розумінні того, чим є засоби масової інформації – суб'єктом, об'єктом правовідносин, чи чимось іншим – відсутня така єдність і в науковій літературі. Так, наприклад, як слушно зазначає Д.В. Проценко, жодна із теоретичних позицій віднесення ЗМІ до суб'єктів чи об'єктів правовідносин не видається цілком доведеною, оскільки в самому законодавстві деякі ЗМІ на рівні термінів визначені як суб'єкти (організації), деякі – як об'єкти (видання, тобто твори). При цьому законодавство містить досить багато положень, які за всіма ЗМІ загалом закріплюють права, обов'язки та відповідальність, тобто, наділяють їх правосуб'єктністю – проте в той самий час ЗМІ може бути об'єктом угод між особами, тобто, має властивості об'єкта правовідносин³⁷.

---

³⁴ Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 1, ст. 1

³⁵ Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650

³⁶ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-ІV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

³⁷ Проценко Д. В. Розвиток законодавства України у сфері регулювання діяльності ЗМІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2208/Protsenko_Rozvytok_zakonodavstva_Ukrainy.pdf?sequence=1&isAllowed=y

В той самий час, І.В. Зайцева-Калаур більше схиляється до висновку, що засоби масової інформації все ж коректніше вважати об'єктами, а не суб'єктами правовідносин, тоді як для позначення суб'єктів, яким належать певні права, в тому числі авторські, дослідниця вводить поняття «організації засобів масової інформації»³⁸.

Схожий підхід, власне, обрано і авторами проекту Закону «Про медіа», в якому, як вже зазначалось, медіа визначається як «засіб поширення інформації», тоді як суб'єктів, наділених певним комплексом прав та обов'язків, проект Закону іменує «суб'єктами у сфері медіа», виділяючи серед них суб'єктів у сфері аудіовізуальних, друкованих та онлайн-медіа, в тому числі теле- та радіомовників, суб'єктів у сфері аудіального та аудіовізуального медіа-сервісу на замовлення тощо; а також провайдерів аудіовізуальних сервісів, платформ спільного доступу до відео тощо (стаття 13 проекту Закону). При цьому слід звернути увагу, що суб'єктом у сфері аудіовізуальних, друкованих та онлайн-медіа проект Закону визначає «особу, що здійснює редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації»³⁹.

Але з цього приводу слід зазначити наступне. Як зазначає І.В. Зайцева-Калаур, організації ЗМІ у процесі створення, використання та розповсюдження продукції, що є результатами їх діяльності є не тільки учасниками власне інформаційних правовідносин, але й суб'єктами права інтелектуальної власності⁴⁰. І якщо ми говоримо про суб'єктів прав інтелектуальної власності у сфері медіа, їх коло буде значно ширшим, ніж лише «суб'єкт у сфері медіа» в розумінні авторів проекту Закону «Про медіа».

З цього приводу слід передусім звернутись до визначення суб'єкта права інтелектуальної власності – адже законодавець у нормах ЦКУ (зокрема, статті 421 Кодексу) загалом визначив дві групи суб'єктів права інтелектуальної власності: по-перше, творець (первинний суб'єкт такого права), а по-друге - інші

---

³⁸ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 57.

³⁹ Проект Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020). Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353

⁴⁰ Зайцева-Калаур І.В. Згадана праця. – С. 58.

особи, яким належать особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності» (які є так званими похідними, або вторинними, суб'єктами прав інтелектуальної власності)⁴¹.

Ще більш конкретизованими в частині визначення суб'єктного складу є норми цивільного законодавства щодо авторського права - статтею 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» чітко визначено, що автор – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір⁴². А отже, суб'єкти у сфері медіа - юридичні особи можуть бути виключно похідними суб'єктами авторського права, яким належать майнові права на складений твір (газету, журнал, телепрограму, радіопрограму, тощо), що походять від первісного права автора; в той самий час, суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа є також суб'єктами суміжних прав⁴³ - враховуючи норму статті 36 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якої організації мовлення (тобто, теле- та радіомовники в розумінні проекту Закону «Про медіа») є суб'єктами суміжних прав⁴⁴.

Таким чином, суб'єкти в сфері медіа можуть бути суб'єктами похідних авторських прав, а також первісними суб'єктами суміжних прав. Що ж стосується первісних суб'єктів авторського права, характерних для сфери медіа, слід зупинитись на наступних аспектах. Відповідно до п. 2.1 Рекомендацій щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації, суб'єктами авторського права у діяльності засобів масової інформації є штатні та позаштатні журналісти, оператори, режисери, дизайнери та інші творчі особи, які створюють об'єкти авторського права, а також засоби

---

⁴¹ Мироненко Н.М. Суб'єкти суміжних прав: проблеми удосконалення правового статусу // Приватне право і підприємництво. 2009. № 8. С. 97–103

⁴² Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

⁴³ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 59.

⁴⁴ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

масової інформації, яким належать майнові права інтелектуальної власності на твір відповідно до договору або закону⁴⁵.

Так, відповідно до статті 1, 15 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» журналістом є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для засобів масової інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах); до журналістів також прирівнюються кіно- і телеоператори, режисери та інші працівники засобів масової інформації, якщо вони за необхідності входять до складу відряджених творчих груп⁴⁶. Різниця між штатним та позаштатним журналістом полягає в способі оформлення правовідносин між ним та суб'єктом у сфері медіа, проте на його статус як первісного суб'єкта авторських прав на підготовлені ним твори оформлення таких відносин трудовим чи цивільно-правовим договором суттєво не впливає.

В наведеному вище визначенні слід також звернути увагу на включення до кола журналістів як суб'єктів авторського права осіб, які «виконують редакційно-посадові службові обов'язки». Зазначена норма дозволяє припустити, що редактори також є суб'єктами авторських прав на твір, який ними редагується, як його співавтори. Зокрема, саме до такого висновку приходять О.О. Мацкевич, зауважуючи, що за виконуваними функціями та результатами роботи діяльність редактора має творчий інтелектуальний характер, крім того, редактор має можливість суттєво впливати як на зміст, так і на форму твору⁴⁷. Таку ж думку поділяє і А.О. Капелюшний, говорячи про працю редактора в ЗМІ як співтворчість з автором⁴⁸.

---

⁴⁵ Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b-6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true>

⁴⁶ Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23.09.1997 № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 50, ст. 302

⁴⁷ Мацкевич О.О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О. О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с.

⁴⁸ Капелюшний А.О. Редагування в засобах масової інформації: Навчальний посібник [Текст] / А. О. Капелюшний / . – Львів: ПАІС, 2005– 304 с. – С. 16.

Відмінну позицію займає І.В. Зайцева-Калаур, зауважуючи, що хоча в процесі редагування і присутній творчий аспект, тим не менш, редактор не завжди є співавтором, а лише в окремих випадках може претендувати на співавторство відредагованого ним твору. Це, продовжує дослідниця, залежить від ступеню творчого внеску редактора, оскільки фактично єдиним випадком, коли редактор може претендувати на співавторство, є редакційна правка-переробка твору, яка полягає у радикальній зміні авторського тексту, за умови отримання згоди на таку переробку від автора оригінального твору⁴⁹.

Крім того, вже згадана О.О. Мацкевич пропонує доповнити статтю 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» положенням такого змісту: «у випадках, коли внаслідок спільної роботи редактора й автора створюється новий твір, відмінний від первинного твору автора за ознакою оригінальності, редактор може визнаватися співавтором. Творчим внеском редактора як суб'єкта авторського права є: зміна назви початкового твору, внесення суттєвих доповнень до первинного матеріалу, зміна елементів монтажу відеотвору тощо». При цьому, наголошує дослідниця, перелік форм вираження творчого внеску редактора не має бути вичерпним⁵⁰.

Погоджуючись по суті з даним твердженням, слід водночас відмітити, що потенційне закріплення в Законі України «Про авторське право і суміжні права» таких оціночних понять, як «суттєві доповнення», «відмінність за ознакою оригінальності» тощо як критеріїв, від дотримання яких залежить можливість виникнення у редактора авторського права, суперечитиме принципу правової визначеності – тим більше, що момент виникнення авторського права, на відміну від прав на об'єкти промислової власності, не пов'язаний з державною реєстрацією та проведенням експертизи, а отже, немає спеціального суб'єкта, який міг би оцінити ступінь оригінальності правок чи суттєвість доповнень, виконаних редактором. Автоматичне ж визнання будь-якого редагування

---

⁴⁹ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 75.

⁵⁰ Мацкевич О.О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О. О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с.

співавторством призведе до фактичного зрівняння творчої роботи журналіста чи іншого автора з подекуди суто формальними правками, наданими редактором – адже, якщо інше не передбачено угодою між співавторами, їх права на твір є аналогічними, а отже, в такому випадку робота автора твору невиправдано знецінюється. А тому, на нашу думку, говорити про редактора як співавтора твору нарівні з його первісним автором все ж є недоцільним.

Іншим специфічним для сфери медіа суб'єктом прав інтелектуальної власності є видавець. Відповідно до частини другої статті 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права», видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому, а також право зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення. При цьому автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором⁵¹. В той самий час, як і редактор, видавець не стає співавтором первісних творів, включених до періодичного видання – зазначене впливає як з суті співавторства, так і з прямої згадки про це в Рекомендаціях щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації, в яких зазначається, що не визнаються співавторами твору особи, що допомагали авторові: технічно (друкарки, креслярі, стенографи та ін.); організаційно (продюсери, видавці тощо) та матеріально (спонсори, меценати та ін.)⁵².

---

⁵¹ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

⁵² Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b-6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true>

2.2. Зміст та межі здійснення немайнових та майнових прав інтелектуальної власності в сфері медіа

Визначившись з колом та характерними особливостями суб'єктів прав інтелектуальної власності в сфері медіа, надалі слід дослідити зміст таких прав з урахуванням специфіки діяльності медіа, а також визначити межі здійснення таких прав та винятки з їх правової охорони, специфічні для медіа.

Так, виходячи з положень статей 423, 424 Цивільного кодексу України⁵³, суб'єктам прав інтелектуальної власності належить комплекс особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності; при цьому, на відміну від особистих немайнових прав інтелектуальної власності, виключні майнові права можуть передаватись іншим особам. Враховуючи специфіку діяльності медіа, в якій суб'єкти у сфері медіа – юридичні особи - в більшості випадків є роботодавцями або замовниками по відношенню до фізичних осіб - первісних творців об'єктів інтелектуальної власності, володільцями особистих немайнових та майнових прав у сфері медіа зазвичай є різні суб'єкти, адже майнові права в переважній більшості випадків передаються суб'єкту у сфері медіа.

Зазначене, втім, не стосується суміжних прав, у тому числі прав організацій мовлення, які наділяються одночасно як особистими немайновими, так і майновими правами. Так, відповідно до статей 38, 41 Закону України «Про авторське право і суміжні права», до майнових прав організацій мовлення належить їх виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам: публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції; фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення; публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом; проте в той самий час організація мовлення має право вимагати згадування своєї назви у зв'язку із записом, відтворенням, розповсюдженням своєї передачі і публічним повторним

---

⁵³ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

сповіщенням її іншою організацією мовлення⁵⁴ – що є особистим немайновим правом.

Водночас, в контексті авторського права суб'єкти у сфері медіа – юридичні особи можуть набувати лише майнових авторських прав, оскільки частина друга статті 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» містить імперативну норму, згідно з якою особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам⁵⁵.

Незважаючи на такий категоричний припис Закону, окремі дослідники висловлюють думку, що організації ЗМІ поряд з майновими авторськими правами можуть набувати і принаймні одне немайнове авторське право – право протидіяти будь-якому посяганням на складений твір, при цьому це право організаціям ЗМІ автором не відчужується, а набувається ними в зв'язку з особливістю їх діяльності⁵⁶. Проте, на нашу думку, зазначена вище норма частини другої статті 14 Закону, а також сама сутність особистого немайнового права як невідчужуваного права фізичної особи, не дозволяють погодитись із таким висновком. Видається, що на практиці право протидіяти посяганням на твір, автором якого є один чи декілька авторів, які перебувають з суб'єктом у сфері медіа в трудових чи цивільно-правових відносинах, такий суб'єкт може набути виключно за згоди автора. Більше того, бажано, щоб про делегування (а не перехід, який є з точки зору закону неможливим) такого права було прямо зазначено у договорі між автором та суб'єктом у сфері медіа – інакше повноваження суб'єкта у сфері медіа захищати твір від посягання, наприклад, у судовому порядку, будуть з точки зору суду досить сумнівними.

В контексті особистих немайнових прав автора в контексті теми дослідження варто також згадати про специфіку здійснення журналістами такого особистого немайнового авторського права, як право забороняти під час

---

⁵⁴ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с.

публічного використання твору згадування свого імені (п. 2 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права»⁵⁷.

Так, відповідно до статті 26 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» журналіст, серед іншого, має право на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду; більше того, журналіст зобов'язаний задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або збереження таємниці авторства⁵⁸. Обмеження права на таємницю авторства може здійснюватись лише за рішенням суду. Так, редакція зобов'язана розкрити авторство матеріалу, якщо таке зобов'язання на неї покладено рішенням суду (ухвалою, вироком, постановою) у зв'язку з необхідністю відвернути загрозу заподіяння шкоди національній безпеці, громадському порядку; здоров'ю та моральності людини; правам і свободам інших осіб, або ж - задля запобігання злочинів⁵⁹.

Таким чином, специфіка здійснення такого особистого немайнового права автора, як право на анонімність, в сфері медіа полягає в тому, що журналіст, окрім такого права, має також і обов'язок, що випливає з нього – зберігати анонімність осіб, якими йому надано інформацію; водночас, здійснення цього права має і свої межі – інформація має бути розкрита редакцією друкованого ЗМІ на виконання рішення суду. Варто також відмітити, що, на жаль, законодавчі акти щодо інших, ніж друковані, видів ЗМІ, не містять такої детальної регламентації зазначеного права, що дещо ускладнює реалізацію права на таємницю авторства, наприклад, для телерадіожурналістів. Не регулює питань,

---

⁵⁷ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

⁵⁸ Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 1, ст. 1

⁵⁹ Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b-6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true>

пов'язаних з специфікою таємниці авторства у сфері медіа і проект Закону «Про медіа».

Що ж стосується майнових авторських прав, такі права, як вже зазначалось вище, можуть набуватись суб'єктами у сфері медіа набувають на підставі закону (наприклад, майнові права на періодичні видання, які в силу статті 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права» належать видавцю⁶⁰ – тобто, суб'єкту у сфері друкованих медіа) або договору (трудового або цивільно-правового). При цьому обсяг майнових авторських прав організацій ЗМІ на окремі твори, що складають друковані та аудіовізуальні ЗМІ жодним законодавчим актом не закріплено та визначається виключно договором між автором (журналістом) та відповідною організацією ЗМІ⁶¹.

В контексті досліджуваної теми також варто згадати, по-перше, про специфічні для сфери медіа об'єкти, що не охороняються авторським правом та суміжними правами, а, по-друге, про обмеження майнових прав автора та/або суб'єкта у сфері медіа випадками правомірного використання творів, які є найбільш характерними для досліджуваної сфери правовідносин.

Так, відповідно до статті 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» до об'єктів, що не охороняються Законом і можуть вільно використовуватись будь-якою особою, належать, зокрема, такі характерні для діяльності медіа об'єкти, як повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації, а також розклади телерадіопередач та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду)⁶².

Стосовно «повідомлень про новини дня або поточні події» – очевидно, що критерієм віднесення або невіднесення їх до об'єктів авторського права є

---

⁶⁰ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

⁶¹ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна Вячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с.

⁶² Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

наявність особистого творчого внеску журналіста чи телерадіоведучого в подання відповідної інформації – іншими словами, констатація факту, що певна подія сталась, безумовно, не буде захищена авторським правом, а от аналітичний матеріал відносно певних подій вже є результатом інтелектуальної творчої діяльності і підлягає захисту як твір.

Що ж стосується розкладу телепередач, слід відмітити з цього приводу, що, як зазначає Пленум Верховного Суду України у постанові від 04.06.2010 № 5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» (п.19), якщо упорядкування розкладу телерадіопередач є результатом творчої праці і такий розклад відповідає критеріям оригінальності, зокрема містить авторські коментарі, анотації, художнє оформлення тощо, то його може бути визнано об'єктом авторського права. У такому випадку правовій охороні підлягає право на твір у цілому та на відповідні його елементи, які містять ознаки твору як об'єкта авторського права, тобто не лише оригінальності, але й творчого характеру - що не перешкоджає використанню за відсутності дозволу автора розкладу телерадіопередач як такого без зазначених елементів⁶³.

В свою чергу, як зазначається в Рекомендаціях щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації, найбільш характерними для засобів масової інформації способами вільного використання творів з передбачених статтями 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права» можна назвати наступні:

1. Використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються.

2. Вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення⁶⁴.

---

⁶³ Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10#Text>

⁶⁴ Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b->

З приводу цитування у медіа слід звернути увагу на те, що ні Законом України «Про авторське право і суміжні права», ні жодним іншим законодавчим чи підзаконним актом не конкретизується, який обсяг цитати є допустимим та виправданим метою цитування, а який – становить собою порушення авторського права. Так, відповідно до статті 1 вказаного Закону, цитатою є «порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні»⁶⁵.

Як бачимо, легальне визначення цитати надане з використанням оціночної категорії – «порівняно короткий уривок», і не містить чіткого положення щодо максимального допустимого обсягу цитати. Як зазначає з цього приводу І.В. Зайцева-Калаур, як правило, у друкованих ЗМІ цитований текст дається в межах одного абзацу та завершується посиланням на джерело запозичення. Крім того, цитата має бути виділена за текстом твору, наприклад, лапками, шрифтом (розміром шрифту, курсивом і так далі), рамкою і так далі; а в теле- або радіоефірі диктор має позначати межі цитати словами «цитата» і «кінець цитати»⁶⁶. К.О. Афанасьєва, в свою чергу, вказує також, що важливою умовою є подання матеріалу в такій формі, яка передбачає наявність не лише цитат, але й авторського коментарю до них⁶⁷. Тим не менш, законодавчо встановлено лише дві чітких вимоги щодо цитування: подання цитат в автентичному формулюванні та обов'язкове посилання на автора та джерело цитування, решта вимог, які ставляться до цитати, залишають простір для різного їх тлумачення – а отже, і для потенційних зловживань.

6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true

⁶⁵ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

⁶⁶ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 111.

⁶⁷ Афанасьєва К. О. Авторське право [Текст]: практ. посіб / К. О. Афанасьєва /. – К.: Атіка, 2006. – 224 с. – С. 168.

3. Відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором.

4. Відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою⁶⁸.

При цьому слід відмітити, що з формального тлумачення відповідної норми законодавства варто зробити висновок, що відтворювані матеріали повинні бути опубліковані в газетах журналах і можуть бути передруковані в пресі, а також сповіщені в теле- або радіоефір - а отже, відтворення творів друкованих ЗМІ в Інтернет-виданнях і навпаки – з Інтернет-видань у друкованій пресі - з формальної точки зору буде порушенням авторських прав⁶⁹.

5. Відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою⁷⁰. В даному випадку ключовим для визначення того, чи немає у відтворенні належних іншим суб'єктам об'єктів права інтелектуальної власності порушення їх прав, є мета такого відтворення – інформаційна, мета висвітлення поточних подій. Іншими словами, метою репортажу журналіста чи

---

⁶⁸ Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b-6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true>

⁶⁹ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна Вячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 115.

⁷⁰ Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b-6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true>

іншого творчого працівника ЗМІ має бути не демонстрація об'єктів авторських прав – архітектурних, музичних, фотографічних творів тощо – як така, а висвітлення зовсім інших подій, в ході якого такі об'єкти потрапляють в кадр без прямого умислу на це автора репортажу.

В будь-якому разі, загальною вимогою для всіх перерахованих вище випадків вільного відтворення об'єктів авторського права третіх осіб є передбачена частиною шостою статті 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» необхідність не завдавати шкоди використанню твору і не обмежувати безпідставно законні інтереси автора⁷¹.

---

⁷¹ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

2.3. Особливості договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в діяльності медіа

Як вже було зазначено нами в межах попереднього підрозділу, суб'єкти у сфері медіа – юридичні особи – здебільшого можуть набувати виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, авторського права, на підставі укладених з авторами-фізичними особами трудових або цивільно-правових договорів. Такий висновок підтверджується і нормами спеціального законодавства щодо діяльності медіа – так, наприклад, відповідно до статті 32 Закону України «Про інформаційні агентства», відносини організацій ЗМІ із суб'єктами авторського права або власниками інформації здійснюються на основі укладених між ними договорів⁷².

Зважаючи на те, що питання трудових відносин знаходяться поза межами обраної теми дослідження, в межах даного підрозділу ми вважаємо за доцільне зосередитись більшою мірою на особливостях цивільно-правових договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, характерних для діяльності медіа. Водночас, стосовно трудових договорів між суб'єктами у сфері медіа та авторами-найманими працівниками варто все ж відмітити, що в силу норм статті 429 Цивільного кодексу України права на об'єкт інтелектуальної власності, зокрема твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, розподіляються між автором і роботодавцем наступним чином: особисті немайнові права зберігаються виключно за автором, майнові - належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або в якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором⁷³.

Тривалий час в цивільному законодавстві існувала певна суперечність щодо майнових авторських прав на службові твори – в редакції до 15.07.2021 року Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачав інший, ніж загальна норма Цивільного кодексу України, підхід, за яким майнові права

---

⁷² Закон України «Про інформаційні агентства» від 28.02.1995 № 74/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 13, ст. 83

⁷³ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

на службовий твір належали роботодавцеві, якщо інше не було передбаченого договором між ним та працівником. Така суперечність в теорії або критикувалась, або ж її пропонувалось вирішувати на користь норми Цивільного кодексу України як акта вищої юридичної сили (зокрема, таку позицію відстоювала І.В. Зайцева-Калаур⁷⁴) – хоча з точки зору теорії права кодифікований закон не має вищої юридичної сили, ніж некодифікований, а Закон України «Про авторське право і суміжні права» по відношенню до Цивільного кодексу України є спеціальним, тож суперечність продовжувала існувати на практиці.

Однак за чинної редакції частини другої статті 16 Закону, відповідно до якої розподіл майнових прав на службовий твір визначається законом, якщо інше не передбачено договором між автором і роботодавцем⁷⁵, протиріччя між двома фундаментальними законодавчими актами у сфері захисту авторського права усунуто – оскільки натепер Закон України «Про авторське право і суміжні права» фактично відсилає до норми Цивільного кодексу України.

Переходячи безпосередньо до характеристики особливостей цивільно-правових договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності у сфері медіа, слід почати з того, що усі такі договори можна умовно поділити на два види: 1) договори, за якими здійснюється передання (відступлення) майнових прав; 2) договори, за якими здійснюється надання дозволу на право використання твору. Так, договори, за якими здійснюється передання (відступлення) майнових прав в ЦК України іменуються як договори про передання виключних майнових прав (ст. 1113 ЦК України), у Законі України «Про авторське право і суміжні права» – як авторські договори про передання (відступлення) майнових прав (ст. 31 Закону). Договорами, за якими здійснюється надання дозволу на право використання твору, в ЦК України є ліцензійні договори (ст. 1109 ЦК України) та договори про створення на

---

⁷⁴ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 84.

⁷⁵ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

замовлення і використання твору (ст. 1112 ЦК України), а у Законі України «Про авторське право і суміжні права» – авторські договори про передання права на використання твору (ст. 32 Закону), та авторські договори замовлення (ст. 33 Закону)⁷⁶.

При цьому варто зауважити, що саме поняття «авторський договір» Законом України «Про авторське право і суміжні права» не визначається, а в ЦКУ про нього не згадується взагалі (проте перелік договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності у статті 1107 ЦКУ сформульований як невичерпний⁷⁷, тож суперечності між двома законодавчими актами немає).

В теорії авторський договір визначається, зокрема, як угода між автором твору науки, літератури і мистецтва чи іншою особою, яка має авторське право, з однієї сторони, і користувачем з іншої сторони, за якою автор (чи інший правовласник) зобов'язується передати (надати) користувачу, повністю або частково майнове право на використання твору, визначеним способом, з додержанням всіх істотних умов, у встановлений строк, а користувач зобов'язується використовувати твір у відповідності з переданим (наданим) йому правом⁷⁸.

Проте існує і інша точка зору, яку відстоюють, зокрема, автори підручника за редакцією О. П. Орлюк та О. Д. Святоцького, що вжитий у Законі України «Про авторське право і суміжні права» термін «авторський договір» свідчить лише про те, що сторони уклали договір щодо реалізації майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт авторського права. Однак це може бути ліцензійний договір, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності чи будь-який інший з передбачених законом договорів

---

⁷⁶ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 93.

⁷⁷ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

⁷⁸ Кетрарь А. А. Щодо визначення правової природи авторського договору / А. А. Кетрарь // *Legea si viata*. – 2013. – С. 56–58

у сфері інтелектуальної власності⁷⁹. Слід звернути увагу також на те, що в Рекомендаціях щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації терміни «авторський договір» і «ліцензійний договір» вживаються поряд як договори про передачу прав на використання твору, які не мають загалом принципових відмінностей⁸⁰.

Зважаючи на те, що положення Закону України «Про авторське право і суміжні права», які стосуються авторських договорів (статті 31-34 Закону) залишаються у первісній редакції з прийняття відповідного Закону у 1993 року, а Цивільний кодекс України прийнято у 2004 році, а також враховуючи, що поняттям «авторський договір» фактично охоплюються різні види договірних конструкцій, передбачені статтею 1107 ЦКУ (створення договору на замовлення, передача виключних або невиключних майнових прав), ми погоджуємось із думкою тих дослідників, які вважають авторський договір не якоюсь відмінною від передбачених ЦК договорів конструкцією, а лише специфічним терміном для позначення усіх можливих згідно з ЦК договорів щодо розпоряджання майновими авторськими правами.

Загальною умовою щодо всіх договорів даного виду є вимога щодо письмової форми їх укладення, без дотримання якої договір є нікчемним в силу прямої норми частини другої статті 1107 ЦКУ⁸¹. Водночас, саме в контексті діяльності друкованих медіа законом передбачено один з винятків з цієї загальної норми – так, відповідно до частини першої статті 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права», договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо) може бути укладений в усній формі⁸².

---

⁷⁹ Право інтелектуальної власності : акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. К. : Ін Юре, 2007. 696 с. – С. 570.

⁸⁰ Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b-6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaUSferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true>

⁸¹ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

⁸² Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

Втім, незважаючи на таку передбачену законом можливість, здебільшого на практиці суб'єкти у сфері медіа вважають за доцільне укласти письмові договори з авторами. Як справедливо зазначається з цього приводу в теорії, укладення авторського договору в усній формі породжує щонайменше дві проблеми. По-перше, проблемним моментом при укладенні договору в усній формі є відсутність гарантії сумлінного виконання умов договору⁸³. По-друге ж, слід звернути увагу на положення частини восьмої статті 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права», яка вказує, що майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути в ньому визначені, а ті майнові права, котрі не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані; а також на норму частини другої цієї ж статті, згідно з якою договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру та порядку виплати авторської винагороди тощо)⁸⁴. Тому у випадку укладання усного договору про передачу права на використання твору, досить проблематичним виглядає доведення у випадку судового розгляду як обсягу конкретних майнових прав, які передані за договором, так і факту досягнення згоди щодо усіх істотних умов, а отже, укладення такого договору взагалі.

Що стосується специфіки конкретних видів договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності у сфері медіа, варто звернути увагу на особливості авторських договорів про створення об'єктів авторського права (або ж договорів авторського замовлення) та договорів про передачу права на використання твору. Основна відмінність між ними полягає в тому, що є предметом договору – вже готовий твір чи твір, який автору ще належить створити. Відштовхуючись від цього, договір авторського

---

⁸³ Мацкевич О. О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О. О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с. — С. 168.

⁸⁴ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

замовлення має характеризуватись значно більшим ступенем деталізації вимог щодо твору – як зазначає Т. Вахонєва, сторони повинні обумовити в договорі всі вимоги, які висуває замовник до твору (вони можуть стосуватися виду твору, призначення, жанру, стилю викладу, обсягу тощо) – в такому разі відступлення автора від будь-якої з таких вимог може бути розцінене як неналежне виконання договору⁸⁵. В свою чергу, авторський договір про передачу прав на використання твору стосується вже готового твору, й особа, що отримує право на використання твору, має можливість оцінити твір і основні його властивості ще до укладення договору⁸⁶ - а отже, договір потребує значно менш детальної регламентації щодо характеристик твору, що передається.

Має свої особливості у сфері медіа і укладення ліцензійних договорів, особливо у випадку, коли ліцензіатом є онлайн-медіа. В останньому випадку свою специфіку має така істотна умови ліцензійного договору, як територія його дії. З цього приводу варто звернути увагу, що відповідно до частини сьомої статті 1109 ЦКУ в разі відсутності в ліцензійному договорі умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України⁸⁷. Таким чином, в разі укладення ліцензійного договору без регламентації умови щодо території його дії, сторони ризикують обмежити сферу використання авторського твору⁸⁸ – що є особливо ризикованим при розміщенні такого твору в Інтернеті, позаяк в такому разі об'єктивно майже неможливо забезпечити неможливість доступу до даного твору користувачами з інших країн, а отже, умова про територію дії ліцензії неминуче буде порушуватись.

Крім того, слід зазначити, що обсяг прав на використання творів, які потрібні для розміщення статті на сайті суб'єкта онлайн-медіа, відрізняється від

---

⁸⁵ Вахонєва Т. Елементи та порядок укладення авторського договору. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2017/01/Vakhonieva-T..pdf>

⁸⁶ Вахонєва Т. Поняття та види договорів про створення й передачу об'єктів авторського права / Т. Вахонєва // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2016. – № 2. – С. 59–68.

⁸⁷ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

⁸⁸ Мацкевич О. О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О. О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с. – С. 172.

обсягу прав, які видавець зазвичай отримує для видання творів на паперовому носіїві. У зв'язку з цим, як зауважує В. Коноваленко, за ліцензійним договором видавець повинен одержувати два види ліцензій – виключну ліцензію на використання твору на паперовому носіїві, термін дії якої може бути обмеженим, та невиключну ліцензію на увесь термін дії авторських прав - для розміщення твору в Інтернеті⁸⁹.

Нарешті, в контексті використання прав інтелектуальної власності суб'єктами у сфері онлайн-медіа, доречним є звернення до поширеної, зокрема, в США, практики укладення так званих «бланкетних» ліцензій – тобто, ліцензій, які надають ліцензіату право використовувати усі твори з репертуару за певною визначеною платою, яка не змінюється незалежно від того, скільки музики з репертуару ліцензіат фактично використав⁹⁰. Розповсюдженим у американській практиці є, наприклад, отримання таких бланкетних ліцензій в Американського товариства композиторів, авторів та видавців (ASCAP) – організації колективного управління, якій належать права на більш ніж 8,5 млн. пісенних творів – що дозволяє убезпечити користувача від ненавмисного порушення авторських прав членів товариства й багатьох зарубіжних композиторів, чия музика ліцензується в США організацією ASCAP⁹¹. Варто зауважити, що, незважаючи на відсутність в законодавстві України поняття «бланкетна ліцензія», аналогічні за своєю сутністю договори вітчизняній практиці теж відомі – так, саме за таким принципом укладаються договори між організаціями колективного управління та користувачами об'єктів авторського та (або) суміжних прав відповідно до статті 20 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав»⁹².

---

⁸⁹ Коноваленко В. Авторське право у видавничій справі [Текст]: Практичний посібник для авторів, редакторів, видавців / В. Коноваленко / – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010.– 320 с. – С. 212.

⁹⁰ Blanket license. URL: http://itlaw.wikia.com/wiki/Blanket_license

⁹¹ Мацкевич О. О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О. О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с. – С. 174.

⁹² Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15.05.2018 № 2415-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 32, ст.242

Висновки до Розділу 2

1. Незважаючи на суперечливість правового регулювання різних видів медіа, висновок про те, що медіа (засіб масової інформації) є суб'єктом правовідносин, а отже, і суб'єктом прав інтелектуальної власності, є хибним – медіа (засіб масової інформації) є об'єктом правовідносин, а їх суб'єктом є, наприклад, редакційний колектив друкованого ЗМІ, теле- чи радіомовник тощо, яких проект Закону «Про медіа» досить слушно об'єднує в єдине поняття: суб'єкт у сфері медіа. При цьому самі суб'єкти у сфері медіа можуть бути первісними суб'єктами лише окремих прав інтелектуальної власності (наприклад, суміжних прав, або ж, приміром, прав інтелектуальної власності на торговельну марку), тоді як первісним суб'єктом авторського права може бути лише фізична особа – безпосередній автор твору. Водночас, суб'єкт у сфері медіа може набувати майнових прав на твір в силу договору чи закону, стаючи похідним суб'єктом авторського права.

2. Стосовно особливостей змісту прав інтелектуальної власності в сфері медіа, слід зауважити, що суб'єктам у сфері медіа в тому розумінні, в якому це поняття вживає проект Закону «Про медіа» здебільшого можуть належати лише майнові права – за винятком суміжних прав організацій мовлення, яким належать як майнові, так і особисті немайнові права на програми (передачі). Водночас, особисті немайнові права автора можуть належати виключно фізичним особам – журналістам чи іншим творчим працівникам суб'єктів у сфері медіа, а майнові – можуть передаватись останнім здебільшого на підставі укладених з авторами договорів (трудових або цивільно-правових). Стосовно проблем обмежень здійснення прав інтелектуальної власності у сфері медіа, варто відмітити, зокрема, недостатній рівень законодавчої регламентації такого випадку вільного відтворення у медіа творів інших авторів, як цитування – адже жодним актом законодавства не встановлено чітких критеріїв щодо допустимого обсягу та мети цитування, що потенційно може призводити до зловживань.

3. У діяльності медіа можуть укладатись всі передбачені Главою 75 Цивільного кодексу України договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. При цьому, незважаючи на те, що Закон України «Про авторське право і суміжні права» оперує поняттям «авторський договір», ми підтримуємо тих дослідників, які не вважають авторський договір окремою договірною конструкцією, відмінною від інших договорів, передбачених статтею 1107 ЦК, оскільки фактично авторські договори так само можуть укладатись як про передачу об'єкта авторського права, так і про передачу виключних або невиключних прав на його використання, в тому числі стосовно твору, створеного на замовлення. Крім того, окремі договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності мають у сфері медіа свою специфіку, особливо якщо укладаються з суб'єктами у сфері онлайн-медіа – так, зокрема, це стосується ліцензійних договорів, в яких обов'язково має детально регламентуватись територія, на яку поширюються такі договори, оскільки інакше вони будуть обмежені територією України в силу вимог Цивільного кодексу – що об'єктивно неможливо забезпечити при публікації твору в Інтернеті.

Розділ 3. Проблемні аспекти захисту прав інтелектуальної власності в сфері медіа

3.1. Проблеми судового захисту прав інтелектуальної власності від порушень у діяльності медіа

Справедливим для будь-якої галузі права і право інтелектуальної власності не є винятком, є твердження про те, що жодне право, надане суб'єкту, не може бути повною мірою реалізоване ним без надання йому водночас можливості захисту цього права від порушення, а також без створення дієвого механізму такого захисту. Так, як справедливо зауважує з цього приводу А.О. Кодинець, суб'єктивне право має реальне значення для його носія лише у разі наявності необхідних та ефективних засобів, спрямованих на попередження правопорушень, поновлення порушених прав та охоронюваних законом інтересів та відшкодування заподіяних збитків⁹³.

Не в останню чергу тому вже на рівні Основного Закону, а саме частини першої статті 54 Конституції України разом із гарантуванням свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості, гарантується також і захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Крім того, право на судовий захист проголошено і в статті 55 Конституції України, яка гарантує кожному право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб⁹⁴.

У свою чергу, дане конституційне положення уточнюється у статті 432 Цивільного кодексу України, відповідно до якої кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності⁹⁵. Крім

---

⁹³ Кодинець А.О. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/3/3.pdf>

⁹⁴ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

⁹⁵ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.

того, якщо вести мову безпосередньо про захист прав та законних інтересів, що виникають з відносин інтелектуальної власності у сфері медіа, то враховуючи, що суб'єктами відповідних прав та інтересів є як фізичні особи – творчі працівники, так і юридичні особи – суб'єкти у сфері медіа, варто навести також положення процесуальних кодексів, які присвячені регламентації порядку захисту прав відповідних суб'єктів. Так, у статті 4 ЦПК України закріплюється право кожної особи в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів⁹⁶, а статтею 4 ГПК України гарантується право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку, а також заборона позбавлення права на розгляд справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом⁹⁷.

Що стосується розмежування спорів щодо захисту прав інтелектуальної власності у діяльності медіа, слід перш за все зазначити, що протягом тривалого часу весь масив судових справ, що стосувались захисту прав інтелектуальної власності, законодавчо був (а на практиці – досі залишається) розподілений між усіма трьома існуючими процесами – цивільним, господарським та адміністративним. І, звичайно, це не може не породжувати певні труднощі, основними з яких є дві – проблема підвідомчості окремих категорій справ з питань інтелектуальної власності, а також проблема відсутності єдиної, узгодженої практики судового захисту прав інтелектуальної власності – адже дані справи розглядаються за правилами різних процесів і в рамках різних юрисдикцій.

Як один з механізмів вирішення даної проблеми в ході судової реформи, розпочатої у 2016 році, сприймалось створення спеціалізованого суду, покликаного вирішувати спори щодо захисту прав інтелектуальної власності – Вищого суду з питань інтелектуальної власності (ВСПВ). Так, 2 червня 2016 р. Верховна Рада України прийняла зміни до Конституції України та Закону

---

⁹⁶ Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492.

⁹⁷ Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.

України "Про судоустрій і статус суддів", якими було ініційовано створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності (зазначений суд згадується у статті 31 Закону як один з двох вищих спеціалізованих судів, а іншими статтями Глави 4 врегульовано питання структури таких спеціалізованих судів та вимог до суддів)⁹⁸.

Крім того, більш детально питання статусу ВСПВ, його повноважень та процесуальних аспектів розгляду ним справ врегулював викладений в 2017 році у новій редакції Господарський процесуальний кодекс України. Так, зокрема, відповідно до частини другої статті 20 ГПК Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема, і такі категорії спорів, які є досить розповсюдженими при захисті прав інтелектуальної власності у діяльності медіа, як справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами; справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності тощо⁹⁹.

При цьому важливим моментом є те, що відповідно до частини четвертої статті 3 ГПК Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи, віднесені до його компетенції, в порядку, передбаченому цим Кодексом¹⁰⁰. Тобто, з початком діяльності ВСПВ всі справи, віднесені до його компетенції, будуть розглядатись за єдиними правилами – за правилами господарського судочинства, що, безумовно, сприятиме більш однозначній практиці вирішення таких справ, а також вирішить існуючі спірні моменти з їх підвідомчістю.

Водночас, незважаючи на те, що Указ про створення ВСПВ був підписаний Президентом у вересні 2017 р.¹⁰¹, разом з чим було започатковано і процес формування кадрового складу даного суду - однак, в силу різноманітних

---

⁹⁸ Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545.

⁹⁹ Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.

¹⁰⁰ Там само.

¹⁰¹ Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. // Офіційний вісник України від 13.10.2017. – № 80. – С. 11. – Ст. 2438.

причин, пов'язаних як з недоліками організації конкурсної процедури, так і з політичним конфліктом між судовою та іншими гілками влади (внаслідок чого протягом тривалого часу була заблокована робота Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя), цей процес так і не було завершено, і станом на сьогодні, після більш ніж 5 років після офіційного утворення ВСПВ, він так і не розпочав свою роботу.

Тож станом на сьогодні спори, пов'язані з захистом прав інтелектуальної власності у сфері медіа, здебільшого вирішуються в рамках двох процесів – цивільного та господарського (спори з питань інтелектуальної власності, які вирішуються в адміністративних судах, здебільшого стосуються об'єктів права промислової власності, а отже, не є типовими для діяльності медіа).

Так, зокрема, оскільки автором визнається лише фізична особа, яка своєю творчою працею створила певний об'єкт права інтелектуальної власності, спори щодо визнання авторства необхідно розглядати в порядку цивільного судочинства, позаяк позивачем може бути сам автор або його спадкоємці, яким належить право захищати майнові права інтелектуальної власності, успадковані ними, а також честь і репутацію померлого автора, зокрема вимагати через суд припинення дій, що спотворюють факт належності – авторства, перекручують або змінюють твір (захист недоторканності твору)¹⁰². В той самий час, якщо сторонами спору є суб'єкти господарювання – юридичні особи, або ж фізичні особи-підприємці (а саме вони є в розумінні проекту Закону «Про медіа» суб'єктами у сфері медіа і найчастіше є володільцями майнових прав на створені в ході діяльності відповідних медіа об'єкти інтелектуальної власності), в більшості випадків такі спори підлягають розгляду господарськими судами (принаймні, до початку повноцінної роботи ВСПВ) – оскільки відповідно до частини першої статті 20 ГПК України саме господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні

---

¹⁰² Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 152.

правочинів у господарській діяльності¹⁰³ – а отже, в тому числі і правочинів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Що ж стосується способів захисту прав інтелектуальної власності в рамках захисту таких прав як загальними, так і господарськими судами, слід зазначити про наступне. По-перше, загальноприйнятною, і при цьому особливо практично цінною для інституту захисту саме прав інтелектуальної власності є класифікація способів захисту прав та законних інтересів на універсальні та спеціальні. Перші можуть застосовуватись до всіх чи більшості суб'єктивних прав. Спеціальні – лише для певних прав, відносно яких спеціально передбачений відповідний спосіб. Універсальні способи визначені в статті 16 ЦК України, статті 20 ГК України¹⁰⁴. При цьому наведені у відповідних нормах переліки способів захисту не є вичерпними з огляду на закріпленій у статті 16 ЦК України припис про те, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом, а у статті 20 ГК України – положення щодо можливості захисту права і законного інтересу іншими способами, передбаченими законом¹⁰⁵.

Зокрема, як ЦКУ, так і спеціальними законами у сфері охорони прав інтелектуальної власності, передбачаються і інші, спеціальні по відношенню до зазначених у ст. 16 ЦК, способи захисту відповідних прав. Так, зокрема, відповідно до ч.2 ст. 432 ЦК суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення про: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у

---

¹⁰³ Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.

¹⁰⁴ Бринцев О. До питання про кваліфікуючі ознаки поняття способу захисту права в контексті судової реформи. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://open-court.org/blog/OleksiyBryntsev/do-pytannya-pro-kvalifikuyuchi-oznaky-ponyattya-sposobu-zakhystu-prava/>

¹⁰⁵ Потоцький М.Ю. Особливості господарсько-правових способів захисту прав інтелектуальної власності. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/evpe_2013_10_27.pdf

цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів; вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення¹⁰⁶.

Більше того, відповідно до статті 5 ГПК (так само, до речі, як і статей ЦПК і КАС, присвячених способам захисту) здійснюючи правосуддя, господарський суд захищає права та інтереси фізичних і юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором. У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону¹⁰⁷. Виходячи із вищенаведеного, на сьогодні переліки способів захисту, наведені в ст. 16 ЦК та ст. 20 ГК, не є вичерпними, і фактично можуть слугувати лише орієнтирами для суду та сторін, проте жодним чином не обмежують їх у виборі інших способів захисту.

Попри таку свободу вибору способу захисту своїх прав, суб'єкти прав інтелектуальної власності у сфері медіа зазвичай використовують способи захисту, передбачені законодавством – передусім спеціальні способи захисту, передбачені статтею 432 ЦК України та спеціальними законами, зокрема, Законом України «Про авторське право і суміжні права». Так, зокрема, одним з найпоширеніших способів захисту в досліджуваній сфері є застосування разових грошових стягнень (компенсації) замість відшкодування збитків і стягнення

---

¹⁰⁶ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

¹⁰⁷ Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.

доходів за неправомірне використання об'єкта авторського права¹⁰⁸. Суттєвою перевагою даного способу захисту над «класичним» відшкодуванням шкоди для захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа є той факт, що обчислення реальної суми збитків, включаючи упущену вигоду, у випадку з порушенням прав інтелектуальної власності є справою нелегкою – а тому фіксований розмір стягнення здатен вирішити подібні проблеми.

Проте варто звернути увагу, що ч.5 ст. 432 ЦК України, якою встановлюється цей спосіб захисту, уточнює, що «розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення»¹⁰⁹. А отже, застосування разового грошового стягнення може мати місце лише у разі, якщо спеціальний закон про охорону того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності допускає таку можливість¹¹⁰.

В якості прикладу такої норми можна навести положення ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Так, з травня 2018 року відповідно до пункту «г» частини другої відповідної статті розмір компенсації за порушення авторських або суміжних прав не обчислюється, як раніше, у кратному розмірі до мінімальної заробітної плати, а визначається судом як паушальна сума на базі таких елементів, як подвоєна, а у разі умисного порушення - як потроєна сума винагороди або комісійні платежі, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного авторського права або суміжних прав замість відшкодування збитків або стягнення доходу¹¹¹. Такий підхід законодавця виглядає, по-перше, більш гнучким, адже сума компенсації не прив'язується до конкретного розміру мінімальної заробітної плати, а по-друге, більш справедливим – оскільки компенсація напряму залежить від, так би мовити,

---

¹⁰⁸ Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с. – С. 162.

¹⁰⁹ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

¹¹⁰ Козинець А.О. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/3/3.pdf>

¹¹¹ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

«ринкової вартості» прав автора, які порушено – а також ставиться в залежність від наявності чи відсутності умислу.

Крім того, досить розповсюдженим способом захисту прав інтелектуальної власності в сфері медіа є опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення прав інтелектуальної власності. Зазначений спосіб захисту покликаний передусім компенсувати завдану постраждалій стороні моральну шкоду - адже таким чином суб'єкт, що порушив права інтелектуальної власності, зобов'язується формально визнати свою неправоту, підтверджену судовим рішенням, що вступило в силу, що слугує як своєрідним «відновленням справедливості» для постраждалої сторони, так і здійснює суттєвий негативний вплив на ділову репутацію порушника відповідних прав – особливо якщо ним є сам суб'єкт у сфері медіа, який зобов'язаний публікувати на сторінках власного засобу масової інформації відповідне повідомлення.

В той самий час, маємо погодитись із А.С. Штефан стосовно того, що правовий механізм реалізації цього спеціального способу захисту залишається недосконалим з огляду на його недостатню визначеність. Так, зокрема, немає однозначного розуміння того, чи вправі позивач вимагати публікацію даних про порушення авторського права та/або суміжних прав і судового рішення в одному засобі масової інформації чи в декількох (що може бути досить доречним у випадках, коли порушення авторського права відбулося у декількох різних регіонах)¹¹². Крім того, не конкретизується в законодавстві і обсяг тексту судового рішення, який підлягає публікації в засобі масової інформації. Якщо тлумачити п. є) абз. 2 ч. 1 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» буквально, то можна припустити, що йдеться про повний текст судового рішення, хоча на практиці не виключені випадки, коли публікація повного тексту рішення у вказаному позивачем засобі масової інформації є утрудненою через

---

¹¹² Штефан А.С. Публікація в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та судових рішень щодо цих порушень як спосіб захисту авторського права // Часопис Академії адвокатури України. 2014. Т. 7. № 3(24). С. 107.

його великий обсяг або ж для захисту прав позивача достатньою є публікація резолютивної частини рішення¹¹³.

Не можна також обійти увагою складність захисту у судовому порядку нетипових об'єктів права інтелектуальної власності, притаманних для діяльності аудіовізуальних медіа – зокрема, таких як телеформат. Адже з формальної точки зору телеформат сам по собі, а не конкретна телепередача, складно віднести до певної групи об'єктів авторського права – він не є аудіовізуальним твором, сценарієм тощо. Фактично телеформат можна сприймати як ідею – а ідея, відповідно до частини третьої статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», не підлягає правовій охороні згідно з цим Законом¹¹⁴.

Як зазначають з цього приводу дослідники, хоча сама практика купівлі-продажу форматів між телеканалами передбачає існування прав інтелектуальної власності на такі формати, це припущення досить часто піддається сумніву у судах з вищенаведеної причини. Проте у вітчизняній судовій практиці існує і зворотна практика, коли телеформат визнавався об'єктом авторського права.

Так, досить резонансним спором з цього приводу був спір між телеканалами «Новий канал» та «1+1» щодо, на думку представників Позивача - порушення майнових авторських прав та стягнення компенсації, а саме - використання без дозволу автора літературного твору «Типовий сценарій телевізійної передачі “Ревізор”» та аудіовізуального твору «Ревізор» шляхом переробки у телевізійну передачу «Інспектор Фреймут», яка виходила на телеканалі «1+1» після закриття телепередачі «Ревізор» на «Новому каналі» з тією ж телеведучою – Ольгою Фреймут – та з подібним загальом змістом телепередач¹¹⁵.

В свою чергу, представники Відповідача зазначали, що телеканал «1+1» публічно сповістив телепередачу під назвою «Інспектор Фреймут», яка за своєю

---

¹¹³ Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія / А. С. Штефан. — К.: НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 150 с.

¹¹⁴ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

¹¹⁵ Полевий В.І. Використання об'єктів авторського права і суміжних прав у діяльності медіа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://utrpi.org.ua/lektiya-polevogo-volodymyra-ivanovycha-vykorystannya-ob-yektiv-avtorskogo-prava-i-sumizhnyh-prav-u-diyalnosti-media/>

суттю є самостійним аудіовізуальним твором, тобто об'єктом охорони авторського права, а не похідним твором від раніше створеного Позивачем. При цьому правовій охороні підлягає лише форма вираження твору, а не його сутність¹¹⁶.

21 січня 2015 року Господарський суд міста Києва виніс рішення в першій інстанції в даному спорі. Спираючись на проведену судову експертизу, суд, зокрема, визнав, що при створенні «Інспектора Фреймут» були використані літературний та аудіовізуальний твір «Ревізор». Зокрема, він зазначив, що тема, сюжет, ідейне наповнення – елементи, які не охороняються, але, тим не менше, співпадають в обох передачах. А композиція, структура, сюжетні ходи, тексти, стиль мовлення, персонаж ведучої, поведінка знімальної групи та ведучої, операторські прийоми – тобто елементи, які охороняються – також були використані в «Інспекторі Фреймут»¹¹⁷.

Зважаючи на це, Господарський суд міста Києва частково задовольнив позов Нового каналу, зобов'язавши телеканал «1+1», зокрема, припинити дії щодо порушення майнових авторських прав Товариства з обмеженою відповідальністю «Новий Канал» на літературний твір - «Типовой сценарий телевизионной передачи «Ревизор»» та на Передачу шляхом їх використання способом переробки для створення будь-яких аналогічних творів, в тому числі телепередачі «Інспектор Фреймут», заборонити опублікування телевізійної передачі «Інспектор Фреймут», випуск примірників відеограм, сповіщення, розповсюдження та інше використання будь-яким із способів, передбачених чинним законодавством України, а також виплатити грошову компенсацію¹¹⁸.

Незважаючи на те, що постановою Київського апеляційного господарського суду від 03.09.2015 вказане рішення було переглянуто на користь Відповідача, остаточне рішення було прийнято все ж на користь «Нового

---

¹¹⁶ Рішення Господарського суду міста Києва від 21.01.2015 року по справі № 910/19751/14. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42578687>

¹¹⁷ Полевий В.І. Використання об'єктів авторського права і суміжних прав у діяльності медіа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://utpri.org.ua/lektsiya-polevogo-volodymyra-ivanovycha-vykorystannya-ob-yektiv-avtorskogo-prava-i-sumizhnyh-prav-u-diyalnosti-media/>

¹¹⁸ Рішення Господарського суду міста Києва від 21.01.2015 року по справі № 910/19751/14. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42578687>

каналу» - так, 10 листопада 2015 року Вищий господарський суд задовольнив касаційну скаргу Нового каналу і скасував постанову суду апеляційної інстанції, залишивши в силі рішення першої інстанції¹¹⁹. Таким чином, вітчизняній практиці все ж відомі випадки успішного захисту такого специфічного для діяльності медіа об'єкту авторського права, як телевізійний формат – однак, така практика є поодинокую.

---

¹¹⁹ Постанова Вищого господарського суду України від 10 листопада 2015 року по справі № 910/19751/14. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53356232>

3.2. Проблеми застосування позасудових форм захисту прав інтелектуальної власності в сфері медіа

Незважаючи на те, що саме судова форма захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа сприймається як державною, так і самими учасниками правовідносин як пріоритетна (недарма в теорії цивільного права судова форма подекуди іменується також загальною), тим не менш, з огляду на завантаженість судів, а отже, тривалість розгляду ними спорів, а також в багатьох випадках досить значний обсяг судових витрат та витрат на правову допомогу, не менш важливими, а іноді і більш зручними для суб'єктів у сфері медіа чи фізичних осіб-творчих працівників, права інтелектуальної власності яких порушені, є звернення до позасудових форм захисту таких прав.

Так, передусім слід згадати про іншу юрисдикційну форму захисту, окрім судової – адміністративну, основи якої, і в тому числі – в сфері прав інтелектуальної власності – встановлює Цивільний кодекс України, відповідно до статті 17 якого у випадках, встановлених Конституцією України та законом, особа має право звернутися за захистом цивільного права та інтересу до органу державної влади або органу місцевого самоврядування, які здійснюють захист цивільних прав та інтересів у межах, на підставах та у спосіб, що встановлені Конституцією України та законом¹²⁰.

У випадку з захистом прав інтелектуальної власності, в тому числі і в сфері медіа, провідним органом виконавчої влади, який може здійснювати адміністративний захист в даній сфері, є на сьогоднішній день Мінекономіки, до повноважень якого в даній сфері відповідно до його Положення віднесено в тому числі державний нагляд (контроль) за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форми власності вимог Законів України “Про авторське право і суміжні права”, “Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних” і “Про особливості

---

¹²⁰ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.

державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування” (підпункт 78 пункту 4 Положення)¹²¹ – що є важливим для захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа, позаяк здебільшого в даній сфері вчиняються правопорушення, пов'язані з недотриманням саме одного з вищевказаних законів.

Крім того, певні можливості здійснювати адміністративний захист прав інтелектуальної власності в сфері медіа має Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ), функції якого відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2020 р. № 1267-р на сьогоднішній день здійснює державне підприємство “Український інститут інтелектуальної власності”¹²². І хоча, відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», НОІВ здебільшого виконує повноваження в сфері надання адміністративних послуг, не маючи при цьому контрольних повноважень, а отже, можливості отримати безпосередньо від НОІВ ефективний правовий захист є дещо обмеженими – проте щонайменше передбачені статтею 11 Закону повноваження НОІВ здійснювати державну реєстрацію авторського права і договорів, що стосуються права автора на твір¹²³, так чи інакше сприяють більш ефективному подальшому захисту прав таких авторів за допомогою судової та інших форм захисту.

Крім юрисдикційних форм захисту – судової та адміністративної – важливе значення мають і неюрисдикційні, тобто ті, що не пов'язані зі зверненням до суду чи органу виконавчої влади. Насамперед серед таких форм захисту слід виділити самозахист прав інтелектуальної власності.

Так, згідно з ч.1 ст. 19 ЦК України особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань.

---

¹²¹ Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 р. № 838). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text>

¹²² Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2020 р. № 1267-р «Про Національний орган інтелектуальної власності». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1267-2020-%D1%80#Text>

¹²³ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства¹²⁴.

Що ж стосується умов, за яких самозахист може вважатись правомірним, законодавством встановлюються мінімальні обмеження з цього приводу. Так, якщо проаналізувати положення статті 19 ЦКУ, можна виокремити такі умови правомірності самозахисту: дії, якими вчиняється самозахист, мають бути не забороненими законом та не суперечити моральним засадам суспільства; способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням¹²⁵.

Базуючись на зазначеному положенні Кодексу, та говорячи конкретно про самозахист прав інтелектуальної власності, І.Л. Борисенко виділяє такі умови його правомірності: має місце порушення права інтелектуальної власності або небезпека його порушення; існує необхідність припинення (попередження) порушення власними силами; заходи самозахисту адекватні ступеню небезпеки правопорушення, тобто заподіяння шкоди порушнику чи іншій особі має бути санкціонованими законом, не виходити за межі дозволеного. реальна небезпека, яка загрожувала цивільним правам особи за таких обставин, не могла бути усунена іншими засобами. Застосування цього способу у вказаних межах звільняє від відповідальності за шкоду, заподіяну третій особі, яка порушила або порушує права та інтереси того, хто захищається¹²⁶.

Проте варто зазначити, що частина з вищенаведених умов правомірності самозахисту є дещо спірними. Так, передусім це стосується останньої з умов, а саме того, що небезпека порушення не могла бути усунена іншими способами. Насправді такої умови цивільним законодавством до застосування способів самозахисту не ставиться, більш того, це суперечить нормі частини першої статті

---

¹²⁴ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.

¹²⁵ Там само.

¹²⁶ Борисенко І.Л. Особливості самозахисту прав інтелектуальної власності в глобальній мережі Інтернет. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_1/197.pdf

20 ЦКУ, згідно з якою право на захист особа здійснює на свій розсуд¹²⁷. А отже, жодна з форм та жоден зі способів захисту прав, і в тому числі прав інтелектуальної власності не має пріоритету над іншими, і ніщо не може зобов'язати особу використовувати той, а не інший спосіб захисту, та здійснювати такий захист в межах тієї, а не іншої форми.

Крім того, певною мірою спірним є питання щодо того, чи є достатньою підставою для застосування способів самозахисту лише загроза порушення права інтелектуальної власності, а не саме порушення – і з іншого боку, чи може мати місце самозахист прав інтелектуальної власності, коли порушення вже не лише відбулось, а й фактично завершилось.

З цього приводу, наприклад, В.В. Луць зауважує, що такі дії (самозахист) можуть бути вчинені як внаслідок правопорушення, так і до його здійснення або під час його здійснення. Але в той самий час після закінчення правопорушення реалізація права на самозахист неприпустима, бо вона виходить за межі дозволеного законом¹²⁸. Подібною є і позиція І.О. Ромащенко, який розуміє заходи самозахисту як такі, що вживаються у відповідь на невизнання, оспорювання, порушення прав або при настанні реальної загрози їх порушення в майбутньому і з метою припинення порушення (посягання) та відновлення порушених прав¹²⁹.

Ще більш широко тлумачить у цій частині умови правомірності самозахисту прав А.С. Штефан, зазначаючи, що самозахист можливий і коли порушення прав вже відбулося, оскільки таке обмеження самозахисту буде просто недоцільним. Обґрунтовуючи зазначену позицію, дослідниця зауважує, що, по-перше, ЦК України не обмежує можливість застосування захисту цивільних прав моментом припинення порушення; а по-друге, нормами ЦК України передбачено ряд можливостей використання самозахисту своїх прав особою, права якої на момент застосування самозахисту уже порушені, а

---

¹²⁷ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.

¹²⁸ Луць В. В. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців : моногр. / В. В. Луць. – Тернопіль: «Підручники і посібники», 2007. – 257 с.

¹²⁹ Ромащенко І.О. Зміна та припинення цивільного правовідношення як способи захисту цивільних прав: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.03 / І.О. Ромащенко – К., 2014. – 257 с.

правопорушення вже припинене¹³⁰. Так, наприклад, автор чи суб'єкт суміжних прав, щодо якого засобами масової інформації поширено неправдиві відомості — неправильно зазначена назва твору, виконання, фонограми тощо — має право на відповідь, звернувшись до засобу масової інформації (п. 6 ст. 277 ЦК); або ж автор чи суб'єкт суміжних прав, ім'я чи прізвище або псевдонім якого у документі написані з помилками, має право вимагати заміну документа, звернувшись з відповідною вимогою до організації, що видала такий документ (п. 2 ст. 294 ЦК)¹³¹ - тобто норми чинного цивільного законодавства підтверджують, що самозахист може бути формою захисту як прав, що порушуються, так і прав, що вже порушені¹³².

Окремої уваги серед способів самозахисту прав інтелектуальної власності заслуговують технічні засоби захисту таких прав, використання яких є особливо актуальним при розміщенні об'єктів інтелектуальної власності (перш за все – авторських та суміжних прав) суб'єктами у сфері онлайн-медіа в мережі Інтернет, де їх порушення може відбуватись особливо часто і далеко не завжди може бути відслідковано. Серед таких технічних засобів захисту можна згадати, наприклад, саморуйнування документа при несанкціонованому копіюванні; криптографічні конверти; подання твору з обмеженою функціональністю; використання кодових слів тощо¹³³.

Варто зауважити, що технічні засоби не залишені поза увагою законодавця. Так, наприклад, Закон України «Про авторське право і суміжні права» визначає технічні засоби захисту як технічні пристрої та (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права й (або) суміжних прав при сприйнятті й (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і

---

¹³⁰ Штефан А.С. Самозахист авторського права і суміжних прав. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_3/shtefan_a.pdf

¹³¹ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.

¹³² Штефан А.С. Згадана праця.

¹³³ Мамон З. Захист авторських прав у мережі Інтернет // Юридичний вісник України. - 2007. - № 7. - С. 7

передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав¹³⁴.

Варто також приділити деяку увагу і такій формі неюрисдикційного захисту прав інтелектуальної власності, яка наразі є недостатньо розвинутою на практиці, проте досить перспективною, як альтернативне вирішення спорів (або АВС). В найбільш загальному вигляді можна виокремити чотири способи АВС, які використовуються в Україні в практиці захисту прав інтелектуальної власності – а саме, переговори, третейський розгляд, арбітраж та медіація. При цьому, зважаючи на те, що проведення переговорів здебільшого знаходиться поза правовим полем і нормативно не регулюється (за винятком хіба що передбаченого господарським законодавством досудового врегулювання спорів), слід зосередитись передусім на останніх трьох із згаданих АВС.

Так, по-перше, в сфері інтелектуальної власності, в тому числі в діяльності медіа, може застосовуватись інститут третейського судочинства, який врегульовано такими законодавчими актами, як Закон України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 р. № 1701-IV¹³⁵ та Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р. № 4002-XII¹³⁶. Крім того, на сьогоднішній день право сторін передати спір на розгляд третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу, крім випадків, коли така передача заборонена законом, закріплено також ч. 5 ст. 4 ГПК¹³⁷.

Стосовно таких винятків з права сторін на передачу спору на третейський чи арбітражний розгляд, то вони встановлені статтею 6 Закону України «Про третейські суди», якою передбачено, що третейські суди можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин – а отже, і справи, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності, як

---

¹³⁴ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

¹³⁵ Закон України «Про третейські суди» від 11.05.2004 № 1701-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 35. – Ст.412.

¹³⁶ Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24.02.1994 року № 4002-XII // ВВР. – 1994. – № 25. – Ст. 198.

¹³⁷ Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.

майнових, так і немайнових. Винятком в даному випадку є лише справи, в яких хоча б одна із сторін спору є нерезидентом України¹³⁸.

Дещо відмінним від третейського розгляду альтернативним способом вирішення спору є міжнародний комерційний арбітраж, який хоч і є різновидом третейського суду, проте його особливістю, як зазначає І.Г. Побірченко, є те, що він не прив'язаний до жодної правової системи, а лише до контракту¹³⁹. Саме це робить використання такої форми захисту прав та законних інтересів особливо привабливим для учасників зовнішньоекономічних відносин.

Говорячи про практику третейського та арбітражного захисту прав інтелектуальної власності у світі, можна навести кілька міжнародних органів арбітражного або посередницького врегулювання, які вирішують такі спори – наприклад, Центр з арбітражу та посередництва Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO АМС), Лондонський міжнародний арбітражний суд (LCIA), Європейський центр врегулювання спорів (CEDR) тощо.

Крім того, на рівні національних юрисдикцій відомими є асоціації та центри з арбітражного, посередницького та інших альтернативних форм врегулювання спорів з питань інтелектуальної власності, утворені у США, Сполученому Королівстві, Швейцарії, Нідерландах, Німеччині, Японії. Ці асоціації та центри врегулюють спори в сфері інтелектуальної власності серед національних власників прав. В Україні тривалою практикою розгляду спорів в сфері інтелектуальної власності відомі третейські суди при Інтернет Асоціації України, при Українському національному комітеті Міжнародної торгової палати¹⁴⁰.

Крім того, відповідно до пункту 2 Положення і пункту 1.1 Регламенту, МКАС при ТПП України, крім зовнішньоекономічних спорів торгового характеру, може розглядати зовнішньоекономічні спори, що виникають у сфері

---

¹³⁸ Закон України «Про третейські суди» від 11.05.2004 № 1701-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 35. – Ст.412.

¹³⁹ Побірченко І.Г. Діяльність міжнародного арбітражу в Україні та його міжнародні зв'язки / І.Г. Побірченко // Право України. – 2011. – № 1. – С. 16.

¹⁴⁰ Паладій М.В. Альтернативне вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності в Україні. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/637.pdf>

науково-технічного обміну, а також обміну іншими результатами творчої діяльності, тобто в тому числі і спори, що виникають у зв'язку з захистом прав інтелектуальної власності. До таких спорів відносяться, зокрема, спори про відновлення порушених авторських прав, укладання і виконання ліцензійних договорів, винагороду автору, виплату компенсації, а також інші подібні спори. Більше того, ТПП України рішенням від 17 квітня 2002 року в складі МКАС при ТПП України створила спеціалізовану Колегію по розгляду зовнішньоекономічних спорів у сфері інтелектуальної власності, поширивши на діяльність Колегії Регламент МКАС при ТПП України і Положення про арбітражні збори і витрати¹⁴¹.

І нарешті, останнім, проте з кожним роком – все більш широко застосовним - з існуючих наразі на практиці в Україні та світі способів АВС є медіація. Зокрема, визначення медіації надає стаття 3 Директиви ЄС 2008/52/ ЄС від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних і комерційних справах», яка передбачає, що посередництво, або медіація (mediation) – структурований процес, незалежно від його назви або посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора¹⁴².

Врегульована медіація і національним законодавством – після декількох невдалих спроб, 16 листопада 2021 Верховною Радою України таки було прийнято Закон України «Про медіацію» № 1875-IX, статтею 1 якого медіація визначається як позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів; а відповідно до статті 3 цього ж Закону медіація може здійснюватись для врегулювання або запобігання в майбутньому будь-яких

---

¹⁴¹ Потоцький М.Ю. Перспективи розгляду спорів щодо інтелектуальної власності Міжнародним комерційним арбітражним судом. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Nashp_2013_9_25.pdf

¹⁴² Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21.05.2008 р. // Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах // Офіційний вісник Європейського Союзу 2008. – L136/3.

конфліктів (спорів), у тому числі цивільних та господарських – а отже, в тому числі, і спорів з питань інтелектуальної власності¹⁴³.

Слід також зазначити, що у світовій практиці вже тривалий час застосовують процедуру медіації в окремих категоріях спорів з інтелектуальної власності. Так, відповідно до процедур міжнародної некомерційної організації (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers) (далі – ICANN) є можливість застосування медіації з вирішення доменних спорів (далі – процедура UDRP), що вважається найбільш ефективним позасудовим механізмом вирішення спорів цієї категорії. Застосування цієї процедури можливе в будь-якому акредитованому арбітражному органі, однак найбільш популярним залишається Центр арбітражу й медіації ВОІВ¹⁴⁴. Зважаючи на стрімкий розвиток та постійне збільшення кількості Інтернет-ЗМІ, а також потенційне входження їх в правове поле як онлайн-медіа (в разі прийняття Закону України «Про медіа» в другому читанні та в цілому), медіація з вирішення доменних спорів є цілком актуальною і для вітчизняної медіасфери.

---

¹⁴³ Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 7, ст.51

¹⁴⁴ Троцюк Н.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n4_41_2016/21.pdf

Висновки до розділу 3.

1. Стосовно особливостей та проблем судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа, слід зазначити наступне. З одного боку, негативною тенденцією є неспроможність держави за вже більш ніж 6 років розпочати роботу Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що негативно впливає на ефективність судового захисту прав інтелектуальної власності в цілому, і авторських та суміжних прав суб'єктів медіасфери – зокрема. З іншого боку, до позитивних тенденцій можна віднести надання судам можливості застосовувати способи захисту, які не передбачені законом чи договором, що дозволяє більш ефективно захищати права інтелектуальної власності суб'єктів у сфері медіа більш ефективно, а також зміну підходу законодавця щодо обчислення розміру разових грошових стягнень (компенсації), які застосовуються замість відшкодування збитків і стягнення доходів за неправомірне використання об'єкта авторського права, оскільки в чинній редакції зазначений спосіб захисту є більш справедливим і співрозмірним порушенню прав інтелектуальної власності.

2. Натомість, стосовно позасудових форм захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа, слід зазначити, по-перше, можливість звернення суб'єктів у сфері медіа та фізичних осіб – авторів, права яких порушено, за адміністративним захистом до Мінекономіки як органу державного нагляду (контролю) за дотриманням Закону України «Про авторське право і суміжні права», а по-друге – широкий спектр можливостей застосування неюрисдикційних форм захисту таких прав шляхом самозахисту, а також альтернативних форм вирішення спорів, до яких відносяться третейський розгляд, арбітраж та медіація – особливо зважаючи на те, що як в міжнародній, так і в національній практиці такі форми захисту досить тривалий час ефективно застосовуються для захисту прав інтелектуальної власності, характерних для діяльності медіа.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження, слід виокремити наступні висновки:

1. Виявлено, що станом на сьогодні єдина легальна дефініція поняття «медіа» міститься в прийнятому в першому читанні проекті Закону України «Про медіа», проте загалом поняття «медіа» є тотожним поняттю «засоби масової інформації», яке є більш розповсюдженим у вітчизняній практиці, та включає в себе так звані «традиційні» медіа, або ж традиційні ЗМІ – друковані та аудіовізуальні – та «нові медіа»: Інтернет-видання, а також, з певною пересторогою – медіа-активність користувачів соціальних мереж. Що стосується значення інтелектуальної власності для діяльності медіа, обґрунтовано, що суб'єкти у сфері медіа є одночасно творцями та споживачами об'єктів інтелектуальної власності – з огляду на що, з одного боку, потребують захисту від потенційних порушень своїх прав інтелектуальної власності, а з іншого – самі є потенційними порушниками аналогічних прав інших суб'єктів.

2. З'ясовано, що станом на сьогодні правове регулювання діяльності медіа в Україні характеризується певною неузгодженістю та фрагментарністю через відсутність базового закону в даній галузі. З огляду на це, прийняття Закону України «Про медіа» у другому читанні та в цілому має стати важливим кроком для більш відповідного кращим європейським практикам регулювання медіаринку, в тому числі і з точки зору захисту авторського права та суміжних прав у діяльності медіа – до прикладу, проектом пропонуються додаткові порівняно з чинним законодавством гарантії дотримання таких прав з боку інтернет-провайдерів чи провайдерів платформ спільного доступу до відео. В той самий час, ми вважаємо недоречним пропоноване внесення змін до статті 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права», а саме виключення з неї положень про право співавторства на інтерв'ю.

3. З'ясовано, що медіа (засіб масової інформації) є не суб'єктом, а об'єктом правовідносин, а їх суб'єктом, у свою чергу, може бути редакційний колектив друкованого ЗМІ, теле- чи радіомовник тощо, яких проект Закону «Про медіа» досить слушно об'єднує в єдине поняття: суб'єкт у сфері медіа. При цьому з точки зору відношення до об'єктів прав інтелектуальної власності, самі суб'єкти у сфері медіа можуть бути первісними суб'єктами лише окремих прав інтелектуальної власності (наприклад, суміжних прав, або ж, приміром, прав інтелектуальної власності на торговельну марку), тоді як первісним суб'єктом авторського права може бути лише фізична особа – безпосередній автор твору. Також констатується наявність проблематики щодо можливості визнання авторського права за такими специфічними і характерними для сфери медіа суб'єктами, як редактор та видавець – обґрунтовано, що незалежно від ступеню творчого внеску редактора у кінцеву редакцію твору, ні він, ні видавець, не можуть визнаватись співавторами твору – проте обидва можуть мати авторські права на похідний твір, якщо такий створюється в ході їх діяльності.

4. Стосовно особливостей змісту прав інтелектуальної власності в сфері медіа, зауважено, що суб'єктам у сфері медіа в тому розумінні, в якому це поняття вживає проект Закону «Про медіа» здебільшого можуть належати лише майнові права – за винятком суміжних прав організацій мовлення, яким належать як майнові, так і особисті немайнові права на програми (передачі). Водночас, особисті немайнові права автора можуть належати виключно фізичним особам – журналістам чи іншим творчим працівникам суб'єктів у сфері медіа, а майнові – можуть передаватись останнім здебільшого на підставі укладених з авторами договорів (трудових або цивільно-правових). Стосовно проблем обмежень здійснення прав інтелектуальної власності у сфері медіа, варто відмітити, зокрема, відсутність у законодавстві чітких критеріїв щодо допустимого обсягу та мети цитування, що потенційно може призводити до зловживань.

5. Доведено, що у діяльності медіа можуть укладатись всі передбачені Главою 75 Цивільного кодексу України договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. При цьому, незважаючи на те, що

спеціальне законодавство також оперує такими договірними конструкціями, як авторський договір, видавничий договір тощо, зазначені договори не є чимось принципово відмінним від договорів, передбачених статтею 1107 ЦК. Звертається увага також на те, що окремі договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності мають у сфері медіа свою специфіку, особливо якщо укладаються з суб'єктами у сфері онлайн-медіа – так, зокрема, це стосується ліцензійних договорів, в яких обов'язково має детально регламентуватись територія, на яку поширюються такі договори, оскільки інакше вони будуть обмежені територією України в силу вимог Цивільного кодексу – що об'єктивно неможливо забезпечити при публікації твору в Інтернеті.

6. В частині особливостей та проблем судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа, обґрунтовано, що, з одного боку, станом на сьогодні, з огляду на тривалу неспроможність держави забезпечити початок роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності, судовому захисту прав інтелектуальної власності залишаються притаманними проблеми, пов'язані з складністю в певних випадках визначити підвідомчість спору, відсутністю єдиної практики розгляду даної категорії справ через розгляд їх судами різних юрисдикцій тощо. Проте з іншого боку, прийняті в 2017 році редакції процесуальних кодексів суттєво розширили можливості суду з застосування способів захисту, які не передбачені законом чи договором, тим самим дозволяючи захищати права інтелектуальної власності суб'єктів у сфері медіа більш ефективно – зважаючи на нетиповість деяких спорів в даній сфері (наприклад, щодо порушення прав на телеформат).

7. В частині позасудових форм захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа, обґрунтовано, що значною ефективністю може вирізнятись самозахист таких прав, в тому числі шляхом застосування технічних засобів захисту авторського і суміжних прав, які подекуди є більш ефективними, ніж правові, особливо для запобігання потенційним порушенням авторських прав у діяльності онлайн-медіа та інших суб'єктів у сфері медіа, які здійснюють свою

діяльність в Інтернеті. Крім того, з огляду на недостатню ефективність і подекуди значну вартість процедур судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері медіа, доцільним є розширення сфери застосування так званих альтернативних форм вирішення спорів, до яких відносяться третейський розгляд, арбітраж та медіація – особливо зважаючи на те, що як в міжнародній, так і в національній практиці такі форми захисту досить тривалий час ефективно застосовуються для захисту прав інтелектуальної власності, характерних для діяльності медіа (наприклад, третейські суди при Інтернет Асоціації України та Українському національному комітеті Міжнародної торгової палати, Колегія по розгляду зовнішньоекономічних спорів у сфері інтелектуальної власності МКАС при ТПП України, медіація з вирішення доменних спорів в рамках ICANN тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія / А. С. Штефан. — К.: НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 150 с.
2. Афанасьєва К. О. Авторське право [Текст]: практ. посіб / К. О. Афанасьєва /. — К.: Атіка, 2006. — 224 с.
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів / ВО інтелектуальної власності; Конвенція, Міжнародний документ від 24.07.1971 р. Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
4. Борисенко І.Л. Особливості самозахисту прав інтелектуальної власності в глобальній мережі Інтернет. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_1/197.pdf
5. Бринцев О. До питання про кваліфікуючі ознаки поняття способу захисту права в контексті судової реформи. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://open-court.org/blog/OleksiyBryntsev/do-pytannya-pro-kvalifikuyuchi-oznaky-ponyattya-sposobu-zakhystu-prava/>
6. Вахонєва Т. Елементи та порядок укладення авторського договору. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2017/01/Vakhonieva-T..pdf>
7. Вахонєва Т. Поняття та види договорів про створення й передачу об'єктів авторського права / Т. Вахонєва // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2016. — № 2. — С. 59–68.
8. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.
9. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21.05.2008 р. // Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах // Офіційний вісник Європейського Союзу 2008. — L136/3.

10. Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна; Хмельницький університет управління і права. - К., 2013. - 199 с.

11. Закон СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 12.06.1990 № 1552-І // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1990, № 26, ст.492

12. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64.

13. Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23.09.1997 № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 50, ст. 302

14. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 1, ст. 1.

15. Закон України «Про ефективне управління майновими правами правочасників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15.05.2018 № 2415-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 32, ст.242.

16. Закон України «Про інформаційні агентства» від 28.02.1995 № 74/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 13, ст. 83

17. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650

18. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-ІХ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 7, ст.51

19. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24.02.1994 року № 4002-ХІІ // ВВР. – 1994. – № 25. – Ст. 198.

20. Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 39, ст. 181

21. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545.

22. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 10, ст. 43.

23. Закон України «Про третейські суди» від 11.05.2004 № 1701-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 35. – Ст.412.
24. Капелюшний А.О. Редагування в засобах масової інформації: Навчальний посібник [Текст] / А. О. Капелюшний /. – Львів: ПАІС, 2005– 304 с.
25. Каплуненко В. О., Бондаренко С. В. Основні підходи до визначення поняття «соціальні медіа» (огляд зарубіжних та вітчизняних досліджень). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9274/9218>
26. Кетрарь А. А. Щодо визначення правової природи авторського договору / А. А. Кетрарь // *Legea si viata*. – 2013. – С. 56–58
27. Ковалевський В. Сучасний стан і тенденції розвитку медіа-сфери України / В. Ковалевський // *Політичний менеджмент*. — 2009. — № 5(38). — С. 109-119.
28. Кодинець А.О. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/3/3.pdf>
29. Конах В.К. Виникнення та еволюція поняття «медіа-простір» в науковій думці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/download/689/729>
30. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169.
31. Коноваленко В. Авторське право у видавничій справі [Текст]: Практичний посібник для авторів, редакторів, видавців / В. Коноваленко / – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010.– 320 с. – С. 212.
32. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
33. Луць В. В. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців : моногр. / В. В. Луць. – Тернопіль.: «Підручники і посібники», 2007. – 257 с.

34. Мамон З. Захист авторських прав у мережі Інтернет // Юридичний вісник України. - 2007. - № 7. - С. 7
35. Мацкевич О. О. Авторське право у діяльності засобів масової інформації, що функціонують у цифровому середовищі : монографія / О. О. Мацкевич; 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 208 с.
36. Мироненко Н.М. Суб'єкти суміжних прав: проблеми удосконалення правового статусу // Приватне право і підприємництво. 2009. № 8. С. 97–103
37. Мієнко В. Захист прав інтелектуальної власності і боротьба з піратством – що пропонує законопроект про медіа. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.nrada.gov.ua/zahyst-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-borotba-z-piratstvom-shho-proponuye-zakonoprojekt-pro-media/>
38. Паладій М.В. Альтернативне вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/637.pdf>
39. Побірченко І.Г. Діяльність міжнародного арбітражу в Україні та його міжнародні зв'язки / І.Г. Побірченко // Право України. – 2011. – № 1. – С. 16.
40. Полевий В.І. Використання об'єктів авторського права і суміжних прав у діяльності медіа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://utrpi.org.ua/lektsiya-polevogo-volodymyra-ivanovycha-vykorystannya-ob-ektiv-avtorskogo-prava-i-sumizhnyh-prav-u-diyalnosti-media/>
41. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 р. № 838). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text>
42. Постанова Вищого господарського суду України від 10 листопада 2015 року по справі № 910/19751/14. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53356232>

43. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10#Text>

44. Потоцький М.Ю. Особливості господарсько-правових способів захисту прав інтелектуальної власності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2013_10_27.pdf

45. Потоцький М.Ю. Перспективи розгляду спорів щодо інтелектуальної власності Міжнародним комерційним арбітражним судом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nashp_2013_9_25.pdf

46. Право інтелектуальної власності : акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. К. : Ін Юре, 2007. 696 с.

47. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. // Офіційний вісник України від 13.10.2017. – № 80. – С. 11. – Ст. 2438.

48. Проєкт Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693-д від 02.07.2020). Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353

49. Проценко Д. В. Розвиток законодавства України у сфері регулювання діяльності ЗМІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2208/Protsenko_Rozvytok_z_akonodavstva_Ukrainy.pdf?sequence=1&isAllowed=y

50. Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=999a0221-5357-458c-826b->

6e9802053162&title=RekomendatsiiSchodoOkhoroniTaZakhistuAvtorskogoPravaU
SferiDiialnostiZasobivMasovoiInformatsii&isSpecial=true

51. Рішення Господарського суду міста Києва від 21.01.2015 року по справі № 910/19751/14. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42578687>

52. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2020 р. № 1267-р «Про Національний орган інтелектуальної власності». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1267-2020-%D1%80#Text>

53. Ромащенко І.О. Зміна та припинення цивільного правовідношення як способи захисту цивільних прав: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.03 / І.О. Ромащенко – К., 2014. – 257 с.

54. Стройко І. Що є новими медіа? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uba.ua/documents/text/Stroyko_Iryna.pdf

55. Троцюк Н.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n4_41_2016/21.pdf

56. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

57. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492.

58. Штефан А.С. Публікація в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та судових рішень щодо цих порушень як спосіб захисту авторського права // Часопис Академії адвокатури України. 2014. Т. 7. № 3(24). С. 107.

59. Штефан А.С. Самозахист авторського права і суміжних прав. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_3/shtefan_a.pdf

60. Blanket license. URL: http://itlaw.wikia.com/wiki/Blanket_license

61. Marshall McLuhan Understanding Media: The extensions of man. Mode of access: <https://designopendata.files.wordpress.com/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf>

62. Recommendation CM/Rec(2011)7 of the Committee of Ministers to member states on a new notion of media. Mode of access: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2011-7-of-the-committee-of-ministers-to-member-s/native/168073fd92>

63. V. Crosbie. What is New Media? / Mode of access: https://www.academia.edu/37596635/What_is_New_Media_April_27_2004_